

BILAGA 13

Öppen utfrågning om Finanspolitiska rådets rapport den 25 maj 2010

Inbjudna:

Lars Calmfors, professor vid Stockholms universitet och ordförande i Finanspolitiska rådet

Irene Wennemo, chef för arbetslivsenheten på LO

Eva Mörk, forskare på Institutet för arbetsmarknadspolitiska utvärderingar (IFAU) vid Uppsala universitet

Anders Borg, finansminister

Deltagare

Stefan Attefall (kd), ordförande

Thomas Östros (s), vice ordförande

Bertil Kjellberg (m) Anna Lilliehöök (m)

Sonia Karlsson (s)

Lars Elinderson (m)

Roger Tiefensee (c)

Monica Green (s)

Nina Lundström (fp)

Hans Hoff (s)

Peder Wachtmeister (m)

Agneta Gille (s)

Göran Pettersson (m)

Ulla Andersson (v)

Tommy Ternemar (s)

Emma Henriksson (kd)

Mats Pertoft (mp)

Närvarande suppleanter

Ann-Charlotte Hammar Johnsson (m) Jörgen Hellman (s) Christina Zedell (s)

Carl B Hamilton (fp) Elisabeth Svantesson (m)

Ordföranden: Jag vill hälsa er hjärtligt välkomna till finansutskottets offentliga utfrågning om Finanspolitiska rådets rapport. Det är tredje året i rad som vi har en utfrågning i finansutskottet med anledning av Finanspoli-

tiska rådets årliga rapport. Det är ett viktigt bidrag till att stimulera den offentliga debatten men självklart också för att ge ett underlag för både regeringens arbete och finansutskottets behandling av den ekonomiska vårpropositionen.

Vi kommer i dag att få lyssna på professor Lars Calmfors, Finanspolitiska rådets ordförande, som inleder. Därefter kommer två kommentatorer, Irene Wennemo, chef för arbetslivsenheten på LO, och Eva Mörk, forskare på Institutet för arbetsmarknadspolitiska utvärderingar vid Uppsala universitet. Därefter håller också Anders Borg ett anförande. Utskottets ledamöter får därefter möjlighet att ställa frågor och också att kommentera varandras frågor. Vi ska försöka avsluta senast kl. 12.30.

Ni är hjärtligt välkomna till denna viktiga diskussion. Inte minst när det gäller det som händer runt om i Europa, med oro på olika marknader och stora diskussioner om budgetbesparingar, valutakurser och liknande, hoppas vi att vi får en intressant förmiddag här i finansutskottets regi.

Lars Calmfors, Finanspolitiska rådet: Jag ska börja med att tacka för inbjudan att ännu en gång presentera vår rapport här. Vi ser det som en viktig del av vårt arbete.

Utgångspunkten i år är, som vi hörde, de stora risker för konjunkturen som de statsfinansiella problemen i vår omvärld innebär. Enligt EU-kommissionens beräkningar behövs det permanenta budgetförstärkningar på runt 8 procent av BNP för EU som helhet och ännu mycket mer i en del länder. I Irland, Grekland, Storbritannien och Spanien är det fråga om 12–15 procent av BNP för att man på sikt ska klara amorteringar och räntor. Det är alltså extremt stora konsolideringskrav.

Uppmärksamheten hittills har koncentrerats på euroområdet. Riskerna där är väldigt stora. Men det gäller inte bara Grekland, Portugal och Spanien, utan den statsfinansiella situationen i Frankrike är ungefär lika dålig som den i Portugal. Men problemet är mycket värre än så, därför att USA och Storbritannien har underskott som är ungefär lika stora som i Grekland. I Japan är de mindre, men skuldsättningen är mycket större.

Nu har de stora länderna ännu inte drabbats av några marknadsreaktioner, men risken är överhängande att marknaden förr eller senare kommer att börja tvivla också på de ländernas betalningsförmåga om de inte tar tag i problemen. Då kan vi få se plötsliga räntereaktioner också där. För att undvika det krävs det kraftiga finanspolitiska åtstramningar. Hur man än gör blir det förmodligen kraftiga negativa effekter på den internationella konjunkturen, så sannolikheten för bakslag också i den svenska konjunkturen är mycket stor.

Det som krävs är att de länder som har stora underskott presenterar tydliga och trovärdiga planer för hur de offentliga finanserna ska konsolideras. Det har funnits en konsensus om att låta takten i konsolideringarna bero på konjunkturläget. Men vi tror inte att det längre är möjligt för många länder, utan att man helt enkelt är tvungen att snabbt ta ned budgetunderskotten.

Av trovärdighetsskäl måste man förmodligen, precis som i Sverige under 1990-talskrisen, följa det som brukar kallas en obetingad strategi, alltså att man slår fast en viss bana för hur underskotten ska minskas som måste följas oberoende av konjunkturutvecklingen. Vi tycker att det är djupt oroande att vi inte ser tillstymmelse till en sådan plan i USA. Det är egentligen också svårt att se hur den ska komma till stånd med den politiska polarisering som man har. Det är en pessimistisk bild som vi har.

Det som är positivt är att läget i Sverige är mycket bättre än på andra håll. På min bild, där Sverige råkade bli rött, inte av några ideologiska skäl utan för att det skulle synas, ser vi att Sverige är ett av endast tre EU-länder som 2010 kan förväntas ligga under EU:s treprocentsgräns för budgetunderskott. Vi har också en låg skuldsättning. Främsta förklaringen till det är att Sverige gick in i krisen med stabila statsfinanser. Det är något som är en följd både av den nuvarande regeringens politik och av tidigare regeringars politik. En annan förklaring är att vi har sluppit bankstöd, även om det mot bakgrund av hur de svenska bankerna har agerat i Baltikum nog måste sägas vara mer tur än skicklighet. Sjunkande sjukförsäkringskostnader har också bidragit.

Vad betyder det här för finanspolitiken? Det är viktigt att man skiljer mellan utrymmet för permanenta reformer och utrymmet för tillfälliga stabiliseringspolitiska insatser. De här två sakerna blandas ofta ihop, men det är två helt olika saker.

Utrymmet för permanenta reformer bestäms av de offentliga finansernas utveckling på lång sikt. Den hänger i sin tur ihop med den långsiktiga sysselsättningsutvecklingen. Här finns det en oro för att en långvarig konjunkturedgång ska ge en permanent lägre sysselsättning, som efter 1990-talskrisen.

Vårpropositionen aviserar permanenta reformer på runt 7 miljarder kronor men bedömer att osäkerheten om reformutrymmet är mycket stor. Vi betonar ännu mer än regeringen osäkerheten om krisens långtidseffekter. Därför avråder vi från ytterligare utfästelser om permanenta reformer som inte är finansierade genom antingen utgiftsminskningar eller skattehöjningar. Det måste uppenbarligen också finnas en beredskap för att ompröva redan aviserade reformer.

Däremot ser vi annorlunda på tillfälliga stabiliseringspolitiska insatser, Sverige behöver inte, som många andra länder, snabbt konsolidera de offentliga finanserna, utan vi kan välja i vilken takt det ska ske.

Vi har låtit göra kalkyler för hur känsliga statsskuldräntorna är för den offentliga sektorns skuldsättning. Sådana kalkyler är oerhört osäkra. De illustreras ändå av den här bilden med statsskuldränta på den vertikala axeln och konsoliderad bruttoskuldkvot på den horisontella. Enligt de här beräkningarna skulle den kritiska skuldnivån där statsskuldräntorna börjar stiga kraftigt ligga långt över dagens skuld på runt 40 procent av BNP, kanske uppemot 90 procent. Det som är intressant, och kanske den viktigaste slutsatsen, är att den kritiska nivån verkar ha flyttats betydligt uppåt

i förhållande till läget på 1990-talet. Det är en indikation av många på att det inte nu finns någon bindande hållbarhetsrestriktion för begränsade tillfälliga stabiliseringspolitiska insatser.

Enligt vårpropositionen blir finanspolitiken svagt åtstramande 2011. Vi menar att den inriktningen inte är självklar, utan att det är en fråga om vilken avvägning man vill göra mellan stabilisering nu och att snabbt återställa offentligfinansiella buffertar för framtiden. Båda två är viktiga mål.

Om man vill göra finanspolitiken mer expansiv 2011 är det som ligger närmast en förlängning av de extra statsbidragen till kommunerna. Mot en förlängning talar risken att de tillfälliga bidragen kan uppfattas som permanenta. Det vore en mindre risk om sådana bidragsförändringar skedde med automatik enligt ett regelsystem som lät bidragen systematiskt variera med konjunkturen. Regeringen aviserade för ett år sedan en översyn av regelverket för kommunernas finanser för att få till stånd en jämnare inkomstutveckling för dem. Vi är kritiska till att denna översyn, som är så viktig, kommer i gång först nu.

Låt mig så gå över till överskottsmålet, alltså målet att den offentliga sektorns finansiella sparande ska vara en procent av BNP över konjunkturcykeln. Att skriva om det är inte direkt någon kioskvältare och ingenting som medierna rapporterar om, men det är en ytterst viktig fråga för framtiden. Vi välkomnar att regeringen nu för första gången gör klart att de kostnader som kommer att uppstå när medellivslängden stiger, och om framtida generationer vill ha en högre standard än i dag på välfärdstjänsterna, inte ska betalas genom att nuvarande generationer sparar, alltså genom budgetunderskott nu, utan av framtida generationer själva, till exempel genom högre pensionsålder.

Vi är kritiska till att regeringen inte diskuterar hur det här ska gå till. Det finns drivkrafter i pensionssystemet till senare pensionering när livslängden stiger, men förmodligen räcker de inte till. Vi tycker att det över huvud taget är en stor brist att det inte förs en bred samhällsdebatt om välfärdens framtida finansiering. Det borde egentligen vara en huvudfråga under ett valår, men det är klart att en sådan debatt inte kommer till stånd om alla partier undviker den.

Vi är kritiska till regeringens uppföljning av överskottsmålet, därför att vi tycker att den skapar en fundamental oklarhet om vad målet egentligen innebär. Är det ett mål med minne, så att om man missar det under några år, så ska man kompensera det längre fram? Eller behöver man inte det? Den här otydligheten har inte skapat problem än, men den utgör ett potentiellt problem för framtiden.

Otydligheten beror på att regeringen, som framgår av bilden, använder fem olika indikatorer för att utvärdera om målet uppnås. Vi ser att de visar ganska olika värden. Man använder en tillbakablickande indikator som är ett genomsnitt av det faktiska finansiella sparandet de senaste tio åren. Man konjunkturjusterar den indikatorn. Man har en delvis framåtblickande indikator, en sjuårsindikator, som är ett genomsnitt av sparandet tre

år bakåt och prognoserna för innevarande år och tre år framåt. Man konjunkturjusterar den. Sedan har man också en femte indikator, innevarande års strukturella sparande, som i stort sett är detsamma som det konjunkturjusterade sparandet.

Regeringens skrivningar här är oklara. Det verkar nästan som om man tycker att det är viktigare att man försöker uppnå målet framöver än att man verkligen gör det under en bestämd tidsperiod. Det verkar också som om man blandar ihop två olika saker. Man har dels ett bakåtblickande perspektiv för att utvärdera om målet har uppnåtts, dels ett framåtblickande perspektiv men det bör inte användas för utvärdering. Man kan ju inte utvärdera vad man har uppnått genom prognoser, utan en framåtblickande indikator bör vara ett beslutsunderlag för vilket reformutrymme som finns eller vilka besparingar som måste göras för att målet ska uppnås framöver.

Vi tycker att man ska nöja sig med två indikatorer, en bakåtblickande och en framåtblickande, båda utan konjunkturjustering. Vi tycker också att man ska markera överskottsmålets vikt ännu tydligare genom en bestämmelse att om det uppkommer avvikelser från överskottsmålet över en viss storlek – säg 0,5 procent av BNP för att bara nämna en möjlig siffra – enligt någon av de två indikatorer vi förordar, då borde regeringen vara skyldig att i en särskild skrivelse till riksdagen redovisa orsakerna samt om och i så fall hur man tänker agera.

Vi uppfattar det idag nästan som att regeringen genom valet av många indikatorer medvetet vill ha en viss otydlighet för att få större handlingsfrihet. Vi tycker att det är fel metod. Handlingsfrihet är viktig och nödvändig för att kunna ta hänsyn till konjunkturläget, men man bör mäta med en bestämd måttstock så att man vet vad man gör. Det här är en diskussion som vi har fört i flera år med Finansdepartementet och som är väldigt svår. Vi hoppas att finansutskottet ska kunna ta upp frågan med lite större tyngd än vad vi kan göra. Låt mig tillägga att det här egentligen inte är någon partiskiljande fråga. Däremot är det en fråga där det kan vara naturligt att riksdag och regering har lite olika syn.

Därmed ska jag gå över till sysselsättningspolitiken. Där är huvudfrågan hur stora riskerna är för att sysselsättningsnedgången ska bli bestående. Ett positivt inslag i bilden är att sysselsättningsfallet har varit litet i förhållande till fallet i BNP.

Mitt diagram visar på en intressant kontrast till 1990-talet. De svarta staplarna visar förändringen i sysselsättningen under olika år. De grå staplarna visar hur sysselsättningen borde ha förändrats om den varje år följde det normala, genomsnittliga mönstret. Vi ser att sysselsättningen föll betydligt mer än enligt det normala mönstret på 1990-talet. Nu har den fallit betydligt mindre. En trolig orsak är att nedgången nu har varit koncentrerad till industrin, medan den privata tjänstesektorn har klarat sig bättre. Vi har kunnat undvika stora sysselsättningsminskningar i offentlig sektor och förmodligen har regeringens arbetsmarknadsreformer också hjälpt till.

Vi har särskilt studerat sysselsättningsutvecklingen för grupper med svag förankring på arbetsmarknaden. Den här bilden visar hur sysselsättningsgraden har minskat nu och i tidigare konjunkturedgångar. Nästa bild är egentligen mer intressant därför att den visar utvecklingen för olika grupper i förhållande till utvecklingen för hela befolkningen.

Mer exakt visar siffrorna minskningen i sysselsättningsgrad för olika grupper dividerad med minskningen i sysselsättningsgrad för hela befolkningen. Ett tal som är högre än 1 betyder att det har gått sämre än för hela befolkningen, ett tal lägre än 1 att det har gått bättre. Vi ser att ungdomar har klarat sig ungefär lika dåligt som de brukar, men egentligen inte sämre. Äldre har klarat sig bättre i förhållande till befolkningen som helhet än under 1990-talskrisen, men något sämre än i början av 2000-talet.

Den relativa sysselsättningsutvecklingen för personer födda utanför Europa har varit betydligt bättre än under 1990-talskrisen, medan den däremot har varit sämre för lågutbildade. Så det är en blandad bild. Det är positivt att invandrare och äldre, som båda slås ut lättare än ungdomar, har klarat sig bättre än tidigare, men det är negativt att lågutbildade klarat sig sämre.

Vår sammanfattande slutsats är ändå att arbetsmarknaden har fungerat bättre nu än tidigare. De risker som finns för en bestående arbetslöshet tror vi mer beror på risken för att den internationella lågkonjunkturen kan bli mycket utdragen än att arbetsmarknaden fungerar dåligt.

Låt mig så komma till jobbskatteavdraget. Här förs diskussionen ofta som en rent nationell debatt. Men man ska ha klart för sig att jobbskatteavdrag i dag är mycket vanliga. 17 av 30 OECD-länder har någon form av sådana avdrag. Men en viktig skillnad är att det svenska avdraget utgår till alla arbetande. Vi har bara funnit två länder med samma konstruktion: Danmark och Nederländerna.

Det här innebär förstås att den direkta budgetkostnaden för avdraget i Sverige blir högre än i andra länder. De flesta andra länder ger jobbskatteavdrag bara till låginkomsttagare. Det trappas sedan av vid högre inkomster. Den konstruktionen vore mer problematisk i Sverige eftersom vi redan från början har så höga marginalskatter. En avtrappning skulle ge mycket höga marginaleffekter med stora negativa effekter på arbetsutbudet.

Vi gjorde beräkningar för två år sedan som tyder på att de negativa sysselsättningseffekterna kan ge så stora minskningar av skatteintäkterna att de åter upp, och även mer än åter upp, de direkta besparingarna av att färre får avdraget. Däremot får man naturligtvis en annan fördelningsprofil, vilket är något som man eventuellt kan eftersträva.

Vi är fortsatt kritiska till att regeringen inte förklarar hur jobbskatteavdraget fungerar på ett, som vi tycker, begripligt sätt. Man talar mest om att avdraget gör det mer lönsamt att arbeta och att det ökar utbudet av arbetskraft. Men man förklarar inte varför också efterfrågan kan väntas öka på sikt, så att om fler vill arbeta finns det också jobb för dem.

Vi diskuterar ganska utförligt vilka mekanismer det är fråga om. Men det hela kokar ned till att skattesänkningar kan antas leda till att löneökningarna före skatt blir lägre än annars och att det gör det lönsammare att tillskapa fler jobb. Samtidigt kan man anta att löneökningarna efter skatt blir högre. Det borde inte vara något konstigt som man behöver tala tyst om. Kombinationen av lägre löneökningar före skatt och högre löneökningar efter skatt innebär ju att både arbetsgivare och löntagare tjänar på avdraget.

Regeringen uppskattar att avdraget på sikt ökar antalet personer i arbete med cirka 80 000. Vi har granskat beräkningarna och finner att de ansluter sig väl till det som är *best practice* inom forskningen. Men samtidigt ska man ha klart för sig att *best practice* inom den här forskningen faktiskt inte är särskilt bra. Den beaktar inte en rad viktiga effekter. Det är svårt att säga hur det slår. Det kan vara så att regeringen överskattar effekterna. Det kan också vara så att man underskattar dem. Vi tycker att man borde vara mycket mer tydlig med den stora osäkerheten i uppskattningarna.

Vi tar också upp frågan om den skillnad i beskattningen mellan arbetsinkomster och pensioner som jobbskatteavdraget innebär. Regeringens syfte med avdraget är sysselsättningspolitiskt. Från den utgångspunkten kan det vara logiskt med lägre skatt på arbetsinkomster än på pensioner. Men skillnaden i beskattning här innebär också omfördelningar, både mellan olika delar av livet för en och samma person och mellan olika personer. Man brukar tycka att omfördelningar mellan personer är det viktigaste. Här beror omfördelningarna på att de som är pensionärer idag inte fick något jobbskatteavdrag när de var yrkesaktiva. Men de fördelningseffekterna blir naturligtvis gradvis allt mindre med tiden, därför att om nuvarande jobbskatteavdrag blir bestående kommer till slut alla som går i pension att ha dragit nytta av avdraget när de arbetade.

Man kan alltså se fördelningsproblemet som övergående. Om man vill motverka de här fördelningseffekterna, finns det egentligen inget skäl att för all framtid ge skattesänkningar till personer över 65 år, utan man borde begränsa skattesänkningarna till de generationer som inte alls eller i mindre grad får del av jobbskatteavdraget och sedan fasa ut dem. Hur det sedan praktiskt ska gå till är en annan fråga, men om man vill betona just de här fördelningsaspekterna finns det skäl att tänka utifrån den här utgångspunkten.

Vi diskuterar en aspekt till på skattepolitiken: RUT- och ROT-avdragen. Där är vår slutsats att argumenten för ett permanent RUT-avdrag är betydligt starkare än för ett permanent ROT-avdrag. Motivet för sådana avdrag är att eftersom egenarbete inte är beskattat medan arbete på marknaden är det, så blir det lätt för starka drivkrafter för den enskilde att ägna sig åt egenarbete i stället för marknadsarbete. Det innebär en samhällsekonomisk effektivitetsförlust. Problemet blir större ju lättare den enskilde själv kan utföra ett arbete, så det kan antas vara ganska stort när det gäller städning, tvätt och så vidare, men det borde vara betydligt mindre när det gäller ROT-

arbeten som kräver mer av yrkeskompetens. Vi tycker att ett tillfälligt ROT-avdrag är bra konjunkturpolitik men att man bör ompröva avdraget när konjunkturen vänder uppåt.

Till sist har vi också granskat sjukförsäkringsreformerna och arbetsmarknadspolitiken. Vi tycker att regeringen ska ha beröm för att med sjukförsäkringsreformerna ha angripit ett väldigt svårt problem. Vi tror att de har bidragit till att den trend mot minskad sjukfrånvaro som inleddes redan 2003 har fortsatt och förstärkts. Vi inser också att det inte är möjligt att ta tag i det här problemet utan att göra misstag, men samtidigt tycker vi att misstagen har varit alldeles för många. Vi skriver att genomförandet ofta har varit förhastat och slarvigt med många korrigeringar på ett sent stadium. Det tycker vi att regeringen ska ha kritik för.

När det gäller arbetsmarknadsprogrammen menar vi att det är bra att de inte har överexpanderat som de gjorde på 1990-talet. Det är i princip bra att man satsar mer på jobbsökaraktiviteter än tidigare, men samtidigt tycker vi att regeringen har låtit pendeln svänga alltför långt. Det har blivit för mycket coachning och för lite arbetsmarknadsutbildning i lågkonjunkturen. Ökad användning av privata kompletterande aktörer i arbetsmarknadspolitiken tycker vi också är bra, men omläggningen har gått alldeles för fort och utan att man har kunnat bygga upp tillfredsställande utvärderingssystem.

Det finns många ytterligare frågor som vi behandlar i vår rapport. Jag antar att några av dem kan komma upp i den fortsatta diskussionen.

Irene Wennemo, LO: Jag har faktiskt inga bilder. Jag hade inga snygga diagram, så jag tyckte inte att jag hade något att komma med. Det är tråkigt när det bara är punkter så jag tänker prata i stället. Jag hoppas att ni accepterar det.

När Finanspolitiska rådet inrättades var jag lite tveksam till om det var en bra idé eller inte, men efter att ha fått följa rapporterna under en tid tycker jag att de är ett väldigt bra bidrag till hela debatten om ekonomisk politik i vid bemärkelse i Sverige. Och jag tycker verkligen att man har gjort ett gediget arbete i rapporten. Det är inte så mycket teoretiserande utan väldigt mycket empiriska studier på områden som i många fall är ganska svåra att undersöka. Det är så mycket ny information som jag tycker är väldigt kul att få. Dessutom kan man tänka på att det var varit väldigt svåra omständigheter när rapporten gjordes. Mycket har ju hänt sedan den gick till tryckpressarna; det vet vi alla. Ändå känns den väldigt relevant för de frågor som är viktiga att diskutera.

Jag ska i mitt inlägg försöka att inte fokusera på alla saker i rapporten utan lyfta fram de frågor där man har lite mer intressanta synpunkter, och ni vet vad LO tycker sedan gammalt. Det är då lite grann om ekonomisk politik, arbetsmarknads-, utbildnings- och sjukförsäkringspolitiken. Jag ska också göra några avslutande reflexioner. Det betyder inte att jag håller med om allt annat.

Jag tycker att det är en väldigt intressant analys av möjligheten att föra en expansiv finanspolitik i ett sådant läge som vi har varit i. Jag tycker också att man ganska tydligt visar när man har en sådan möjlighet och när man inte har det och att det väldigt mycket handlar om upplevelsen bland medborgarna. En expansiv finanspolitik som man utgår från kommer att leda till åtstramningar i ett senare skede har mycket sämre effekt än en expansiv finanspolitik i en situation med sunda statsfinanser, såsom man visar att Sverige har. Så Sverige har ett större utrymme att utnyttja än vad många andra länder har.

Sedan kan man diskutera exakt hur mycket man ska göra, och jag delar väl kritiken att det finns ett ytterligare utrymme som man skulle kunna använda i Sverige. Jag kan tycka att den politiska debatten om de här möjligheterna ibland blir lite begränsad i Sverige.

Det har sedan 90-talet funnits en väldigt stark konsensus kring överskotts målet och också vikten av att ha sunda statsfinanser. Så fort man pekar på att vi nog kan föra en lite mer expansiv politik pekas man ut som i det närmaste ansvarslös. Man kan se att de politiska blocken lägger sig extremt nära varandra i den här frågan. Det är ingen partiskiljande fråga längre.

På det sättet tycker jag att det är bra att det kommer ett seriöst inlägg där man faktiskt diskuterar det här på ett bra sätt.

Sedan 90-talet har vi fört en väldigt stram finanspolitik. LO var inledningsvis ganska tveksamma till både överskottsmål och utgiftstak men har sedermera också bejakat den här politiken. Det var inledningsvis Göran Persson-linjen, tillsammans med Erik Åsbrink, och det är uppenbart att vi med facit i hand verkligen har haft en stor fördel av den politiken. Det är helt uppenbart om man jämför med de andra länderna i Europa som har haft en mycket mer expansiv finanspolitik.

Samtidigt tycker jag att man får vara lite försiktig så att man inte fastnar. Att det här var framgångsrikt under 90- och 00-talen betyder ju inte att man alltid kommer att behöva ha den här linjen. Vi hade en speciell demografisk situation med ganska få som gick i pension och många som arbetade, alltså ett läge där det faktiskt är lätt att ha överskott. Men det betyder ju inte att man alltid ska föra samma politik i framtiden. Vi kanske måste fundera på hur överskottsmålet ska se ut framöver, även om det är helt uppenbart att det har tjänat oss väldigt väl under de 20 år som har varit.

Den andra delen av rapporten som jag tycker är väldigt intressant handlar om utbildnings- och arbetsmarknadspolitiken och hur sysselsättningen fungerar. Jag tycker att det är väldigt bra att man försöker analysera även utbildningssystemet och inte bara arbetsmarknadspolitiken, vilket det har funnits en tendens till tidigare. Man försöker se det som en helhet på ett bra sätt och lyfter upp väldigt intressanta faktorer: dels att ungdomar har och har haft svårt att etablera sig på arbetsmarknaden, dels att vi i denna

kris dessutom har haft en betydligt sämre utveckling för dem utan gymnasieutbildning, även om de alltid har en negativ sysselsättningsutveckling under kriser.

Ibland när ekonomer diskuterar utbildning pratar man som om varje år i utbildning är likadant, och jag tycker att man hamnar lite fel utifrån det synsättet. Utbildning är på något sätt en sorts bro mellan skola och arbetsliv, men många av våra utbildningar är mer av bryggor ut i något slags stormande hav där man faktiskt inte alls hamnar i arbetslivet och har en väldigt oklar kompetens.

Om man tittar på traditionella yrkesutbildningar – både lärlingsutbildningar och en del traditionella yrkesutbildningar i högskolan – kan man se att man där mixar teori, specifik yrkest teori och ganska omfattande färdighetsträning. Man har även ofta utbildningsanställningar av olika slag. Det handlar både om läkar- och domarutbildning, snickare och så vidare. Där kan man se att övergången mellan skola och arbetsliv fungerar väldigt bra, medan det som har varit problemet är att många utbildningar inte ger denna färdighetsträning och inte heller yrkest teorin utan är väldigt generell teoretiska. All utbildning, oberoende av hur den ser ut, kan inte räknas lika.

Om man då tittar på dem som går i gymnasiet ser man att det är extremt stora skillnader mellan dem som går fordonsprogrammet – där får 90 procent jobb efter utbildningarna eftersom de har precis den kompetens som efterfrågas – och dem som går samhälls- och naturvetarprogrammen och inte har någon yrkesutbildning över huvud taget. Det är klart att om man har stora grupper som befinner sig på arbetsmarknaden utan någon yrkesutbildning som fungerar så finns det en risk, speciellt när det är svårt att få jobb, att de bara tar de jobb som inte kräver yrkesutbildning. Då konkurrerar de ut dem utan gymnasieutbildning. Då blir det väldigt svårt för dem utan yrkesutbildning att etablera sig.

Man lyfter väldigt bra och förtjänstfullt upp i rapporten att det finns ett visst problem med överkonsumtion av akademisk utbildning i lägen med lågkonjunktur. Särskilt när a-kassan är väldigt dålig för unga människor blir studiemedel ett sätt att ändå kunna försörja sig.

Så säger man att man kanske ska ha mer av arbetsmarknadsutbildning. Jag tycker att det är riktigt det man säger om att yrkesvux och arbetsmarknadsutbildning ska ses som komplement till varandra, men ett problem som vi har haft i Sverige under lång tid är just det faktum att vi producerar yrkesutbildning som är relativt dyr på tre olika ställen. Det är inte så dyrt med själva studiefinansieringen, fast själva utbildningen är dyr. Det handlar om kortare utbildning. Vi har den i gymnasieskolan, vi har den i yrkesvux och vi har den i arbetsmarknadsutbildningarna. Genom att vi producerar utbildningen på tre olika ställen och den köps upp på tre ställen blir den ännu dyrare.

Där tycker jag faktiskt att det ligger någonting i det regeringen har gjort, nämligen att fokusera mycket på yrkesvux. Men samtidigt är problemet att man behöver ha en mycket bättre studiefinansiering för dem som

är arbetslösa. Vi behöver inte producera utbildning på många olika ställen, fast man ska ha en väg från arbetslöshet in i bra vuxenutbildningar. Vem som producerar är inte det viktiga, utan det viktiga är att finansieringen för de grupperna fungerar bra.

Nästa fråga som jag också tycker att man tar upp på ett bra sätt är en del intressanta analyser kring sjukförsäkringsreformerna. Jag tycker att det är en bra kritik av de reformer som har genomförts, för mycket har varit väldigt ogenomtänkt. Det är väldigt fram och tillbaka, och det har skapat en extremt stor otrygghet hos dem som är i det läget att de behöver sjukförsäkringen.

Ett stort problem är att man borde ha haft en typ av politik för att hantera inflödet i försäkringen och en delvis annorlunda politik för att hantera den stora stock av människor som redan var i sjukskrivningssystemet och som ofta hade varit borta väldigt länge från arbetsmarknaden. Man kan inte hantera dem på precis samma sätt. Många av dem som kommer in har en arbetsgivare som de kan återvända till, men de som har varit borta länge har inte det. Det här har skapat stora problem.

Någonting annat som jag faktiskt tycker att man lyfter fram ganska bra är att sjukskrivningarna delvis ser helt annorlunda ut än de gjorde tidigare. Det vi såg framför oss, i alla fall från LO:s perspektiv, var utslitna 55-åriga industriarbetare och undersköterskor. Nu ser vi en stor ökning av mycket yngre människor som hamnar i långtidssjukskrivningar och förtidspension – ett helt annorlunda problem. Vi kan se när vi besöker både byggen och industrier att vi har många som är kvar väldigt länge i arbetslivet. På SKF:s kullagerfabrik hade de folk som jobbade kvar till 67 års ålder. Det hade aldrig hänt tidigare, så någonting har hänt där. Däremot har vi alltså stora grupper som aldrig riktigt har kommit in på arbetsmarknaden och som nu hamnar i förtidspension.

Jag tror att vi verkligen måste fundera kring hur vi ska hantera den frågan framöver, och det är delvis på ett annat sätt än tidigare. Det som är uppenbart är att de äldre, även om de har hälsoproblem, har något slags förmågor som kompenserar för det negativa. De har en relevant yrkesutbildning och så vidare, men de här yngre människorna har sällan kommit in på arbetsmarknaden över huvud taget. De har sällan en färdig utbildning, och de har någon form av medicinska problem, det vill säga helt andra problem.

Slutligen skulle jag bara vilja lyfta fram en sak till, och det är ett problem som egentligen har funnits i den här typen av studier under lång tid. Det är att vi fokuserar väldigt mycket på ekonomiska drivkrafter när vi analyserar olika system. Jag har själv gjort precis samma sak, och under 90-talet var det befogat. Det fanns verkligen väldigt konstiga ekonomiska drivkrafter i en massa olika system. Man hade marginaleffekter på 90 procent och så vidare.

Jag känner att vi börjar närma oss vägs ände med det perspektivet. De konstigheterna är faktiskt i stort sett hanterade. Visst kan man se i analyser att om vi sänker sjukförsäkringen ännu mer kommer ännu färre att vara sjuka. Å andra sidan får vi då ingen försäkring heller. Det skapar inte den trygghet som ändå är meningen.

Däremot tror jag, och det är mycket svårare att hantera, att samhälleliga normer och värderingar är underskattade när vi diskuterar de här frågorna. När det gäller sjukförsäkringen kunde man se att det kom en väldigt snabb förändring i och med att synsättet på sjukförsäkringen förändrades. Läkarna såg inte längre sjukskrivning som en bra lösning när människor hade problem med sin hälsa eller sin arbetsplats. Man såg sjukskrivning som en dålig lösning, och den förändringen i synsätt tror jag påverkade mer än de ekonomiska drivkrafterna.

På samma sätt kan man se att ambitioner vad gäller utbildning och så vidare inte i lika stor utsträckning är påverkade av ekonomiska drivkrafter som av vilka värderingar som finns om vad som är ett gott liv och hur man ska förverkliga sig själv. Om ekonomiska drivkrafter vore helt avgörande skulle vi inte ha några som utbildade sig till bibliotekarier i Sverige, men det har vi, och det beror på helt andra faktorer än de ekonomiska. Däremot kan värderingarna variera över tid.

Det är samma sak när det gäller lönebildningen. Där har man både infört ett jobbavdrag och varierad a-kasseavgift för att skapa ekonomiska drivkrafter för parterna att komma överens. Där kan man se att just elektrikererna har den lägsta a-kasseavgiften av alla, vilket borde signalera att det går att ta ut högre löner. Hotell- och restaurangbranschen har den högsta avgiften. Samtidigt kan man i den process som lönebildningen är se att det är mycket viktigare att få en acceptans bland medborgarna för vad som är rimliga löneökningar. Om elektrikererna drog i väg och tog ut det de kunde få – de skulle kunna få ut betydligt mycket mer än de fick i dag – skulle det inte mötas av en acceptans bland andra. Värderingarna om vad som är rimliga löneökningar är mycket viktigare än de ekonomiska drivkrafterna som man rattar med hjälp av olika system.

Jag tror därför att fokus på de ekonomiska drivkrafterna var väldigt rätt under 90-talet och kanske en bit till. Nu tror jag däremot att vi håller på att fastna och försöker lösa problem med metoder som faktiskt inte löser problemen, medan vi glömmer bort de faktorer som är riktigt viktiga för att vi ska kunna kombinera bra tillväxt och en bra välfärdspolitik.

Ordföranden: Vi tackar dig, Irene Wennemo, för detta och återkommer till dig vid frågestunden. Ordet går till Eva Mörk som är forskare vid IFAU.

Eva Mörk, IFAU: Tack så mycket! Jag vill börja med att gratulera rådet till en klok och välskrivna rapport. Den är också väldigt pedagogiskt skriven, och jag skulle kunna använda stora delar av den direkt i undervisningen, så det är värdefullt.

På samma sätt som jag läser rapporten, att Finanspolitiska rådet tycker att regeringen i stort sett har gjort ett bra jobb, delar jag den uppfattningen när det gäller rådets rapport: Det är i stort sett ett bra jobb.

Men det är inte därför jag har kommit hit. I stället tänkte jag ta upp ett par punkter där jag tror att det kan vara värt att diskutera lite mer. Jag tänkte prata om överskottsmålet, jobbskatteavdraget, arbetsmarknadsutbildning kontra reguljär utbildning och ersättning för arbetslösa. Det betyder inte att jag tycker att de andra punkterna som tas upp antingen är ointressanta eller inte går att kommentera eller kritisera, utan det här måste fokusera på ett par punkter.

Låt oss börja med överskottsmålet och utgiftstaket. Det är naturligtvis bra att ha ett sådant här mål, och jag tror att det har bidragit till att Sveriges finanser faktiskt ser bra ut. När man har ett tydligt mål ska man dock veta att risken är att det innebär att det är det målet folk, agenter och politiker kommer att inrikta sig på att uppfylla, och då finns det en risk att man i stället glömmer andra mål som inte finns lika tydligt uttalade.

En släkting frågade mig häromdagen om jag som ekonom var orolig för Sveriges ekonomi. Jag sade att finanspolitiskt är jag nog inte så orolig. Däremot kan jag oroa mig för de svaga grupperna i samhället. Här har man just ett sådant fall, där olika fördelningsmål kan komma i skymundan. Med det vill jag absolut inte säga att vi inte ska ha ett överskottsmål, utan bara att man ska komma ihåg att har man ett tydligt mål kommer det förmodligen att gå ut över andra mål som inte är lika tydliga.

Mer exakt kan jag säga att jag håller med rådet om att det inte får finnas för många uppföljelseindikatorer, för då kommer man alltid att kunna hitta någon indikator som stämmer. Det är därför klokt att begränsa dessa indikatorer.

Utvärderingen måste vara bakåtblickande. Man kan inte titta framåt och säga om man har uppfyllt målet eller inte, så det är viktigt att vi har bakåtblickande mål. Det är också viktigt att målen omfattar hela sektorn så att man på så sätt kan undvika övervältringar mellan till exempel stat och kommun. Om staten sparar och håller överskottsmålet är det kanske inte så otroligt mycket värt om det beror på att man har fört över kostnader och utgifter till den kommunala sektorn, och på motsvarande sätt åt andra hållet. Det är alltså viktigt att tänka på hela den offentliga sektorn.

Jobbskatteavdraget har vi pratat om tidigare här. Lars har varit inne på det ganska mycket. Det svenska jobbskatteavdraget skiljer sig alltså från väldigt många andra på så sätt att det inte har någon utfasningsdel. Det vill säga, har man nått en viss inkomst får man samma avdrag oavsett vad man tjänar. Två konsekvenser av detta är dels att det blir rätt dyrt, dels att det inte blir särskilt effektivt som omfördelningsverktyg.

Här kan vi se hur jobbskatteavdraget ser ut. Vi har ritat upp jobbskatteavdragets storlek mot arbetsinkomsten. Detta är de olika stegen i jobbskatteavdraget. Att det ser lite konstigt ut här i början beror på att även

grundavdraget kommer in och spelar roll, vilket också gör att det inte är helt enkelt att förstå det här jobbskatteavdraget. Det har även Lars varit inne på, och jag kanske kommer tillbaka till det.

Man ser tydligt att höginkomsttagare har fått en ganska rejäl intäktsökning. Det var naturligtvis ingenting som departementet och regeringen var omedvetna om, utan det finns förstås argument för att faktiskt ha ett system som ser ut på det här sättet. Har vi ett system med utfasning kommer vi, enligt nationalekonomisk teori, att få en negativ effekt på antal timmar på dem som redan jobbar. Vi kommer att få en positiv förväntad effekt på arbetskraftsdeltagandet men en negativ effekt under utfasningsdelen på ett antal timmar. Om då individer skiljer sig åt med avseende på produktiviteten så att de som jobbar har en högre produktivitet än de som inte jobbar och det här innebär att fler börjar jobba men de som redan jobbar, jobbar färre timmar, ja, då kan detta naturligtvis få oönskade konsekvenser.

Dock ska man komma ihåg att man i den utvärdering som faktiskt är gjord till exempel i USA inte har funnit den här negativa effekten på ett antal timmar av utfasningsdelen. Detta har förbryllat nationalekonomiska forskare en hel del. En förklaring man har lagt fram där är att jobbskatteavdraget är så komplicerat att folk helt enkelt inte har förstått att de borde reagera på det här sättet, att incitamentet ser ut som det gör. Man kan naturligtvis diskutera huruvida jobbskatteavdraget i Sverige är så enkelt att det går att förstå. Vi kanske återkommer lite grann till det.

Det man kan ta upp är att okej, det här är amerikansk evidens, och Amerika är ganska annorlunda mot Sverige. Bland annat har vi höga marginalskatter i Sverige, och därför kommer det förmodligen inte att bli samma effekter om vi tar det rakt av till Sverige.

Man kan dessutom fundera att även om individer *vill* sänka sitt antal arbetade timmar är det inte uppenbart att man fritt kan variera det. Man kanske jobbar en viss tid, till exempel heltid, och inte kan gå ned tre timmar i veckan hur enkelt som helst. Det är alltså inte helt självklart att individer kan reagera även om de förstår systemet och *vill* reagera.

Finanspolitiska rådet var redan i den första rapporten ganska tydliga med att systemet utan utfasning var att föredra. Det byggde på gjorda simuleringar, och dessa simuleringar bygger på vissa antaganden om hur människor reagerar på ekonomiska incitament.

Jag säger inte att simuleringarna är fel, för det vet vi inte. Det är mycket rimligt att de kan vara riktiga, och vi vet inte i nuläget exakt hur man ska beräkna det här på ett bättre sätt. Men jag är kanske lite förvånad över att rådet så hårt håller fast vid dessa simuleringar från den första rapporten, som innebär att utfasning faktiskt inte är bra.

Jag tycker att man kunde visa lite tydligare att vi ännu inte har gjort några ekonomiska utvärderingar av det här med ex-postdata, så vi vet faktiskt inte exakt vad det har för effekter. Speciellt kanske man kan diskutera om det var klokt att bygga ut jobbskatteavdraget i lågkonjunktur. Var

det det bästa sättet att använda pengarna? Oroar man sig för höga marginalskatter kanske man ska diskutera just de höga marginalskatterna snarare än hur man ska formulera jobbskatteavdraget.

När det gäller arbetsmarknadsutbildning kontra reguljär utbildning, som diskuteras i rådets rapport, argumenterar rådet för att arbetsmarknadsutbildningen är för låg i dagsläget. Regeringen har blivit för rädd av tidigare evidens från 90-talet som visar att arbetsmarknadsutbildning inte fungerar. De argumenterar också för att det finns en risk för överexpansion i reguljär utbildning.

Detta tycker jag inte är så otroligt väl underbyggt i forskningen. Om vi tror att utbildning är viktigt för att behålla individers kompetens i lågkonjunkturer, vad är det då som säger att vi ska sköta det via arbetsmarknadsutbildning och inte det reguljära utbildningssystemet?

Rådet skriver här att Finansdepartementet säger att AMU är två till tre gånger dyrare än reguljär utbildning, men det är inte så viktigt för det viktiga är vad som kommer ut. Men det borde innebära att arbetsmarknadsutbildning också måste vara två till tre gånger bättre för att vara att föredra före reguljär utbildning, och det är jag inte övertygad om att det håller.

Slutligen har vi ersättningen för arbetslösa som jag tycker är en väldigt viktig punkt. Det har uppstått ett tudelat system i Sverige – det systemet finns i många andra figurer och resonemang i rådets rapport – där vissa får a-kassa eller arbetslöshetsersättning. Då ska man vara medlem, och det finns ett arbetskrav. Övriga hänvisas till kommunernas försörjningsstöd, och här finns just gruppen ungdomar. Det är en grupp som vi såg hade väldigt svårt att komma in på arbetsmarknaden och där arbetslösheten för dem utan gymnasiebetyg hade stigit. Här ligger just den gruppen. De är finansierade från ett annat system än det statliga. Ett problem vi tog upp var också att det finns en risk för att man överexpanderar reguljär utbildning för att ersättningen är så låg för ungdomar som inte har uppfyllt arbetskravet. Det här är just försörjningsstödet som är den ersättning som kan vara för låg.

Rådet diskuterar detta. De diskuterar hur ersättningsgraden har varierat. De diskuterar varifrån de arbetslösa får sin ersättning. De diskuterar nivån på de arbetslösas inkomst och reservationslön, men när man har läst det här avsnittet blir det lite ”jaha”. Var det här bra? Vad ska vi dra för slutsatser om det här utifrån ekonomisk politik? Jag tycker att det är lite synd, för jag tror att det finns en fråga här som är väldigt viktig att diskutera, nämligen kommunernas roll.

Här ser vi just hur socialbidragen eller försörjningsstödet har utvecklats över tid. Det är rätt tydligt att det följer arbetslösheten rätt rejält, så försörjningsstöd är en viktig källa till inkomst för dem som är arbetslösa. När arbetslösheten går upp stiger också kommunernas kostnader. Även ny statistik från Socialstyrelsen visar att kostnaderna har stigit mycket. Det här är

en sak, men för individen finns det även andra faktorer än att kommunens kostnader stiger. Att kommunens kostnader stiger visar att det är viktigt att tänka på hela den offentliga sektorn och inte bara på den statliga delen.

Vad spelar det för roll för individen om han eller hon får försörjningsstöd eller a-kassa? För det första är försörjningsstödet behovsprövat, vilket innebär att så fort man tjänar en krona så minskar socialbidraget med motsvarande. Det ger alltså väldigt stora marginaleffekter att gå från bidrag till arbete.

Detta har inneburit att kommunerna har incitament att få ned bidragstagandet. Kostnaderna blir för höga. Kommunerna tycker inte att Arbetsförmedlingen gör tillräckligt, så det har vuxit fram en kommunal arbetsmarknadspolitik vid sidan om den vanliga arbetsmarknadspolitiken. Det här är svårt att utvärdera. Vi vet väldigt lite om effekterna av detta. Vi vet att det kan bli problem att arbetslösa ungdomar eller nyanlända invandrare får dubbla huvudmän. De kanske måste gå både till Arbetsförmedlingen och till kommunen för att visa upp sig och få socialbidrag beviljat. Det har också kommit varningstecken om att kommunernas arbetsmarknadsprogram delvis strider mot socialtjänstlagen.

Det känns alltså som att det för individen kan spela stor roll om man får försörjningsstöd eller arbetslöshetsersättning. Jag tänkte därför avsluta med en fråga till Finanspolitiska rådet och kanske också till Anders Borg huruvida de tycker att den nuvarande ordningen med det tudelade systemet är vettigt. Till exempel läste jag att jobb- och utvecklingsgarantin har olika kvalificeringstider beroende på om man har försörjningsstöd, vilket känns väldigt konstigt. Om vi tror att det är de svaga grupperna som har försörjningsstöd innebär det att de behöver vänta längre innan de får gå in i det här programmet än de lite starkare grupper som har a-kassa.

Mitt svar på det är att jag inte tycker att det är vettigt, utan jag tror att det finns en viktig uppgift här.

Ordföranden: Tack för det, Eva Mörk! Vi får vänta på svaren på frågorna tills vi också har lyssnat på finansminister Anders Borg som därmed också får ordet.

Finansminister Anders Borg (m): Tack så mycket! För mig framstår några slutsatser som klara när det gäller svensk ekonomisk politik i europeisk jämförelse. Den första slutsatsen är att Sverige har klarat den här krisen i relativa termer bättre än vad vi både befarade och vad som gäller för andra länder.

Ett viktigt skäl till det är naturligtvis att vi har haft en mycket expansiv ekonomisk politik under de gångna åren. Det handlar också om att vi har hanterat bankerna, med mycket breda garantisystem som vi gick in i tidigt men utan att för den skull tappa greppet om offentliga finanser. Vi har inte exponerat skattebetalarna mot banksektorn på det sätt som har skett i andra länder.

Vi har också haft en penningpolitik och en växelkurs som har bidragit till att ge ett stöd åt tillväxten. Därtill har finanspolitiken lagts om väldigt kraftigt i expansiv riktning. Det är uppemot 90 miljarder i samlade åtgärder som har beslutats i de två senaste budgetarna och de extraprogram som har gjorts under krisen.

Det här har samtidigt kunnat ske inom ramen för ett trovärdigt ramverk. För första gången befinner sig Sverige i en kris utan att våra räntedifferenser ökar kraftigt eller att Sverige ifrågasätts. Sverige är så att säga ett av de länder som uppfattas som tryggare i den här situationen, särskilt nu under de senaste dagarna, tror jag, när vi har haft en väldig internationell turbulens. Detta beror på att vi har ett trovärdigt ramverk för den ekonomiska politiken som vi också har levt upp till. Vi har inte fallit för frestelsen att bränna av med alltför stora åtgärder alltför tidigt, utan vi har haft kvar krut och möjligheter att agera om så krävs.

Det här är i grund och botten ett gott betyg för den svenska samhällsmodellen och för den ekonomiska politiken. Vi har kunnat kombinera en expansiv ekonomisk politik med åtgärder för att gradvis förstärka arbetslinjen, och det är också mycket av det vi ser kommer tillbaka när vi tittar på arbetsmarknadsutvecklingen i relation till vad som kommer att hända i andra länder.

Detta hänger naturligtvis ihop. Det vi nu har framför oss är att land efter land i Europa får lägga fram stora åtgärder för att höja skatterna och skära ned utgifterna. Det kommer naturligtvis att påverka deras tillväxt, och det kommer naturligtvis att påverka hur arbetsmarknaden utvecklas i dessa länder.

I Sverige har vi inte den sitsen. Vi har möjlighet att ligga fast med en tydlig arbetslinje och förstärka den. För oss är frågan hur länge vi kan ha en stark tillväxt och en stark arbetsmarknad utan att detta leder till att vi går in i flaskhalsar. Där har vi, som det ser ut i dag, goda förutsättningar genom arbetslinjen och en fortsatt förstärkt sådan.

Om vi tittar på offentliga finanser är det klart att det var med en viss oro vi gick in i den här krisen. Det fanns en allvarlig risk att vi skulle få en försvagning av offentliga finanser på en nivå i våra och andra bedömares prognoser som skulle ha legat i linje med vad vi upplevde på 90-talet.

Så har nu inte blivit fallet, utan vi har begränsade underskott både i år och nästa år. Vi är ett av få länder som inte har alltför stora underskott. Därtill är vi ett av mycket få länder som har långsiktig uthållighet i våra offentliga finanser. Vi har en låg skuldsättning som gör att när det skapas trovärdighetsproblem för de länder som har höga skulder drabbas inte Sverige av det på samma sätt.

Det här är naturligtvis viktigt, för om man inte har en trovärdighet påverkar det hushållens sparande och deras vilja att konsumera, och det påverkar också investeringsviljan hos företagen. Får man en trovärdighetskris stannar den ekonomiska verksamheten upp. Men Sverige är alltså väl rus-

tat och har väldigt goda förutsättningar att möta en kris också om de europeiska orosmolnen dröjer sig kvar, för vi har agerat med ordning och försiktighet.

Allra mest tydligt blir detta när man jämför Sverige med de andra europeiska länderna. Storbritannien, Irland, Spanien, Portugal, Grekland – ett stort antal länder har helt enkelt förött sina offentliga finanser. Det handlar om att de under de närmaste åren måste genomföra mycket betydande skattehöjningar och mycket betydande utgiftsneddragningar. Det här kommer naturligtvis att vara politiskt bekymmersamt för dem, och det kommer också att påverka den ekonomiska utvecklingen.

Vi är bland de få länder som inte är i den sitsen, utan vi kan föra diskussioner. Den stora nyheten i Finanspolitiska rådets rapport är ju inte att vi har uthålliga offentliga finanser, och det är i grund och botten väldigt avvikande från de övriga länderna i Europa. Sverige är ett av få länder där man kan säga att vi har långsiktig uthållighet. Hade Lars Calmfors eller någon annan ekonomgrupp publicerat den här rapporten i Storbritannien och landat i slutsatsen att de offentliga finanserna är att bedöma som långsiktigt uthålliga hade det varit närmast en världsnvyhet.

Därvidlag är det alltså väldigt viktigt att understryka det som är centralt här: Sverige har klarat de offentliga finanserna bättre än många andra. Vad beror det då på? Jag gör egentligen inte i grunden någon avvikande bedömning från den som rådet gör. En viktig sak är ju att vi gick in i det här med mycket stora överskott. Vi låg på nästan 4 procents överskott åren före krisen. Vi byggde upp dem från att vi under IT-krisen hade haft underskott och svagare offentliga finanser. Vi återställde dem gradvis, och överskotten var mycket betydande när krisen började.

Vi amorterade också ned väldigt kraftigt. Vi gick från 46 procents skuldsättning i Maastrichtkriterierna till 38 procent före krisen. Det är klart att det skapade en trygghet i att vi inte som andra länder har varit lika beroende av marknaderna.

Sedan delar jag inte Lars Calmfors bedömning att vi har haft tur när det gäller hanteringen av bankkriserna. Vi har i stället byggt vårt agerande på de erfarenheter vi har från 90-talskrisen och de erfarenheter man har i andra länder.

Vi har gjort väldigt klart för bankerna att om de ville ta del av skattebetalarnas pengar handlade det om rekapitalisering och ägande – dels för att det långsiktigt skyddar skattebetalarna, dels för att det håller bankerna i schack. Deras grundläggande hållning är givetvis att man ska försöka överlåta sina förluster på det offentliga. Det är ju det man har gjort i stor utsträckning i både USA, Storbritannien och andra länder.

Genom att vi valde den tydliga hållningen att bankkrisen inte skulle tillåta att man socialiserade förlusterna utan att socialisera bankerna har vi kunnat skydda de offentliga finanserna. Vi går ur krisen med starkare offentliga finanser. Nu vet vi att EU-kommissionen just nu diskuterar om

man ska införa ett system i Europa med stabilitetsavgifter och stabilitetsfonder. Vi har det systemet. Vi har redan en ordning där det är bankerna som bär kostnaderna för framtida kriser.

Vi har inte heller som många andra länder gjort stora offentliga insatser i olika former av industristöd. Vi valde att hålla kursen tydligare där. Vi har gjort en del garantiåtaganden, framför allt via EKN och SEK, men i grund och botten har det skett på marknadsmässiga villkor och utan att riskera skattebetalarnas pengar.

En annan faktor som spelar roll är att vi har valt att lägga en rätt stor del av åtgärderna på den tillfälliga sidan och lutat oss mot de automatiska stabilisatorerna. Om man kan säkra att de tillfälliga stöden är tillfälliga betyder det att man med automatik får en förstärkning av de offentliga finanserna när de automatiska stabilisatorerna sätter in.

I jämförelsen med andra länder spelar nog frånvaron av kostsamma bankstöd och insutristöd störst roll. Det kanske motsvarar mellan 2 och 4 procent av BNP i underskott hos de andra länderna. Jag tror att detta med automatiska stabilisatorer och tillfälliga åtgärder kanske motsvarar en halv procent.

Till detta kommer de saker som har förvånat oss mest påtagligt under den här processen, nämligen att vi kontinuerligt har fått in utgiftsprognoser som inte har varit så bekymmersamma som vi hade räknat med. Vi har nu haft en period av tre år där sjukskrivningskostnaderna har utvecklats bättre än beräknat. Det beror naturligtvis delvis på sjukförsäkringsreformerna, men också jobbskatteavdraget spelar en stor roll eftersom det påverkar den relativa sjukskrivningsersättningen.

Den andra stora faktorn som har spelat roll är arbetsmarknaden. Antalet arbetade timmar, arbetslöshet, sysselsättning, kostnader för arbetsmarknadsstöd och a-kassa är faktorer som har utvecklats påtagligt bättre än vi räknade med. Den stora utgiftsökningen och inkomstfallet som vi trodde skulle komma har inte materialiserats.

Jag ska försöka säga något ytterligare om arbetsmarknaden. Vi kan se att det håller på att ske något här i svensk ekonomi som avviker från det väntade. Har man ett BNP-fall på 5 procent, och fallet är under 2008 och 2009 sammantaget något större än under 90-talskrisen, leder det normalt till att man även åren därpå har en svag arbetsmarknad med svag sysselsättning och kanske stigande arbetslöshet. Det tycks nu inte vara fallet. Redan under början av 2010 ser det ut som om sysselsättningen har stabiliserats och att arbetsmarknaden börjar stabiliseras.

Det finns flera skäl till detta. Ett är att den privata tjänstesektorn och den offentliga sektorn har klarat den här krisen på ett helt annat sätt än tidigare kriser. Vi har inte haft något stort sysselsättningsfall i kommunsektorn. I välfärdssektorerna har vi, om man ser till utfasningen av plusjobben, kunnat gå genom krisen utan någon stor minskning av sysselsättningen. Det beror på att vi har tillfört kraftigt ökade statsbidrag. Det har ju varit själva poängen med dem.

Efter en utvärdering får man naturligtvis återkomma till om tillfälliga kommunstöd var det mest effektiva. Ser man till siffrorna ser det ut som att vi härigenom har säkrat en viktig del av sysselsättningen.

Kombinationen av expansiv finanspolitik och expansiv penningpolitik har sedan också gjort att hushållens konsumtion i Sverige har utvecklats på ett sådant sätt att vi inte har haft något kraftigt sysselsättningsfall i tjänssektorn. Det faktum att vi också har säkrat den finansiella sektorn genom breda garantier och annat bidrar också, eftersom det är en av våra absolut största sektorer på arbetsmarknaden.

Jag kommer sedan att argumentera ytterligare för att regeringens strukturreformer, framför allt jobbskatteavdraget, förändringen av arbetsmarknadspolitiken och sjukförsäkringen, har bidragit till detta. Det är en så pass stor oförklarad utveckling på arbetsmarknaden, och det tyder på att det är något som har inträffat.

Här ser vi hur sysselsättningen har utvecklats på väg ur kriser. Den gröna linjen representerar 90-talskrisen. Under en period efter 1994 steg sysselsättningen. I takt med den hårda åtstramning som sedan blev nödvändig bröts sysselsättningsutvecklingen. Man kan väl befara att det nu finns en sådan risk i övriga Europa. Vi kan se utvecklingen efter IT-kraschen. Man kan notera att sysselsättningen minskade 2003, 2004 och 2005 trots en BNP-tillväxt som nådde både 3 och 4 procent.

Under den här krisen ser vi nu att vi än så länge tycks ha en helt annorlunda utveckling där framför allt privat sysselsättning men också sysselsättningen generellt återhämtar sig på ett betydligt bättre sätt.

Man kan också titta på arbetslösheten. Under 90-talskrisen hade vi en period då den låg kvar på en hög nivå. 14–15 kvartal senare låg vi på ungefär samma nivå som under krisperioden. Det sammanhänge med kostnaden för att sanera offentliga finanser.

Efter krisen efter IT-bubblan och 11 september hade vi, remarkabelt nog, en stigande arbetslöshet under 2003, 2004 och 2005. Under en period med stigande tillväxt steg alltså arbetslösheten. Nu ser det mer ut som att vi igen är på väg mot att arbetslösheten stabiliseras och minskar.

Det är inte bara Finanspolitiska rådet som konstaterar att Sverige har klarat krisen bättre än andra länder och bättre än man kunde befara. Det här är senaste World Economic Outlook från IMF, där man har skattat effekten av krisen givet traditionella mönster i ekonomin. Länder med stora blå staplar har klarat sig sämre och de med stora röda staplar har klarat sig bättre. Irland, USA, Danmark och Nya Zeeland är de länder som avviker negativt. Där har ett mer begränsat BNP-fall lett till ett kraftigt fall i sysselsättningen och ökad arbetslöshet.

Sverige, Tyskland, Finland och Nederländerna är de länder som har klarat sig påtagligt bättre. Det skulle väl tala för att den här modellen med timavtal som Metall nu har, där 2 procent av arbetskraften har varit i korttidsarbete – alltså samma andel som i Holland, Tyskland, Italien och Japan – kan ha bidragit, på samma sätt som den har gjort det i några andra län-

der. Man den svenska röda stapeln är så pass remarkabelt mycket högre att det väcker frågor. Har det strukturellt skett något i svensk ekonomi som skulle kunna förklara att svensk arbetsmarknad nu fungerar bättre än man kunde befara och man tidigare har trott? Man måste fråga sig om det kan ha att göra med de omfattande och strukturella förändringarna av politiken i Sverige.

Regeringens utgångspunkt för hela mandatperioden har varit att lägga fram ett brett paket för att förstärka sysselsättningen. Det är dels åtgärderna för att få in fler människor på arbetsmarknaden. Det är jobbskatteavdraget, förändrad sjuk- och arbetslöshetsersättning och förändrad arbetsmarknadspolitik. Allt det handlar om att underlätta för människor att ha drivkrafter att finnas på arbetsmarknaden. Därmed har vi också kunnat se att arbetsmarknaden inte har utvecklats som under tidigare kriser. Människor har i större utsträckning stannat kvar på arbetsmarknaden och också sökt jobb.

Om man ska få en sådan politik att fungera måste man också ha en bred politik för att stimulera efterfrågan, och framför allt efterfrågan på den arbetskraft som står lite längre från arbetsmarknaden och har en svagare ställning. Vi kan inte med arbetsmarknadspolitik varaktigt påverka efterfrågan så att den avviker från produktionsförmågan, men vi kan omfördela efterfrågan så att vi underlättar för dem med en svagare ställning. Det är det vi också har gjort med nystartsjobb, anställningsstöd, arbetsgivareavgifter och annat som bidrar.

Till detta kommer att vi har försökt föra en politik för att varaktigt stärka produktionspotentialen. Det handlar om breda infrastruktursatsningar. Sverige är ett av de länder som gör mest på detta område. OECD lyfter fram att detta är en särskild aspekt av det svenska stödet.

Vi gör stora utbildnings- och forskningssatsningar. Vi skapar ett förbättrat entreprenörsklimat – reformer som gäller förmögenhetsskatt, bolagskatt, ökad konkurrens inom tidigare offentliga tjänster och utförsäljningar av tidigare statliga företag bidrar ju till detta. Den samlade effekten av detta är att man klarar en högre sysselsättningsnivå och samtidigt kan säkra lägre arbetslöshet till en bra reallöneutveckling.

En del av jobbpolitiken är jobbskatteavdraget. Vi har gjort omfattande egna utvärderingar av detta. Rådet gör detta i absoluta termer. Deras bedömning ligger väldigt nära våra egna. I absoluta tal handlar det om bedömningar på någonstans strax under 100 000 personer i årsarbetskraft. Det är en mycket stor effekt. Det är mycket sällsynt att man med politik kan göra något som varaktigt har så här stor effekt på sysselsättningen.

Vi har gjort omfattande värderingar av andra tänkbara åtgärder. Fortfarande finns det ingen åtgärd som är lika effektiv när det gäller att varaktigt höja sysselsättningen. Det beror på att jobbskatteavdraget påverkar brett. Det gör det mer lönsamt att arbeta jämfört med att inte arbeta. Detta

är särskilt viktigt i kristider, då det annars finns en risk för att hushållens konsumtion faller och att sökbeteendena ändras, så att man minskar den geografiska rörligheten och att människor lämnar arbetsmarknaden.

Jag ska ta upp avvägningen mellan yrkesutbildning och arbetsmarknadspolitik. Vi har ju valt att prioritera reguljär utbildning – yrkesvux och de reguljära utbildningssystemen. Det är utbildningar som leder till en examen. De har inte, som arbetsmarknadspolitiken, någon stigmatiserande effekt på dem som har genomgått dem. De ligger inom ramen för studiemedelssystemen, och det är viktigt. Utbildning är en investering som den enskilde själv måste satsa på. Sedan är också arbetsmarknadsutbildningar traditionellt två till tre gånger dyrare. Vi anser inte att det har funnits belägg för att de skulle vara avsevärt mycket bättre, inte minst för att det i kommunerna brukar vara ungefär samma anordnare av yrkesvux och arbetsmarknadsutbildningar.

Därmed är inte sagt att man inte löpande ska titta på den här bedömningen. I det konjunkturläge som vi nu ser framför oss, med lite starkare arbetsmarknadsutveckling, kan vi naturligtvis titta på om vi framöver behöver bygga ut arbetsmarknadsutbildningarna. I takt med att bristtalen kommer kan det naturligtvis finnas skäl att se över detta. Det får vi naturligtvis återkomma till.

Vi tror dock att de breda satsningar som vi har gjort på tillfälliga utbyggnader av det reguljära utbildningssystemet är effektiva. Det framgår av rådets rapport att detta är mer än vad man historiskt har gjort. Vi har den här gången inte haft tendensen att höja kraven på utbildningen för att det är fler som söker i lågkonjunktur. Tvärtom har vi tagit in väldigt många av dem som har sökt.

Det framgår av underlagsrapporterna från Pissarides och av rådets egna slutsatser att detta är rimligt. Det är förmodligen samhällsekonomiskt väldigt bra att människor förlägger sin utbildning till en krisperiod. Därför tror vi att den här utbyggnaden har varit väl motiverad. Jag kan naturligtvis förstå att det för universitetslärare kan framstå som besvärligt om det är fler studenter i klassrummen, men i grund och botten är det en effektiv investering för samhället att de är där och inte någon annanstans.

Avslutningsvis vill jag ta upp sjukförsäkringsreformen. Vi måste komma ihåg var vi stod: Vi hade en mycket besvärlig situation: Sverige hade en sjukfrånvaro som hade ökat under 30 år. Vi avvek från andra länder. Vi hade stora geografiska skillnader där samma diagnos fick olika sjukskrivningstider i olika delar av landet. För ett benbrott kunde det skilja upp till 100 dagar mellan det landsting som hade kortast respektive längst sjukskrivningstid. Det fanns också en tendens till stora skillnader mot sjukskrivningstiderna i andra länder. Anna Hedborgs utredning gav oss en bred grund för att dra slutsatsen att den svenska sjukförsäkringen inte fungerade.

Sjukförsäkring och förtidspension omfattade över en miljon människor. Det är klart att det inte går att göra om dessa system utan att det skapar ett mått av osäkerhet. Det är också något man måste vara ödmjuk inför.

Det är svårt att genomföra stora politiska förändringar utan att det uppkommer svårigheter och bekymmer för människor. Det är också ett skäl att hålla fast vid dem när man väl har genomfört dem. Det finns ingen anledning att vrida tillbaka reformen och få tillbaka de problem vi tidigare har haft.

Det är väldigt tidigt att utvärdera sjukförsäkringsreformen, men man kan konstatera att det har skett en stor förändring av ersättningen i både a-kassan och sjukförsäkringen. Den heter ju jobbskatteavdrag. Det är inte någon sänkning av ersättningsnivån i sjukförsäkringen som har drivit fram detta, utan det beror på att jobbvdraget har sänkt skattebelastningen för dem som arbetar. Det tyder också på att det under 2007, 2008 och 2009 har bidragit till att fler återgår i arbete. Det har sedan förstärkts av de nya reglerna.

Det är också fler som lämnar sjukförsäkringen för att gå över till Arbetsförmedlingen. Det är i grunden bra, för människor ska ha stöd för att få ett arbete och få hjälp att komma in på arbetsmarknaden. Det tycks också vara en mycket radikal minskning av inflödena i sjuk- och aktivitetsersättningen. Vi ligger nu på väl under hälften av de nivåer vi hade långsiktigt. Det gör att sjuk- och aktivitetsersättningen minskar kraftigt de kommande åren om vi står fast vid den här politiken.

Den här reformen har naturligtvis varit besvärlig för människor, och det ska man ha respekt för, men den börjar nu leda till att vi får en sjukförsäkring som är långsiktigt uthållig och som innebär att människor har stöd vid långvarig sjukdom. Man har en möjlighet vid förtidspension och får stöd vid permanent frånvaro av arbetsförmåga, men man har också bättre stöd för att ta sig tillbaka.

Min huvudslutsats är att den svenska modellen har klarat krisen bra – bättre än många andra länder. Vi har förutsättningar, även med oron i Europa, att framstå som något av ett ljus i ovädret, för vi har så starka offentliga finanser. När andra kommer att behöva sanera, skära ned och höja skatter har vi en möjlighet att förstärka arbetslinjen. Vår styrka inför framtiden måste naturligtvis vara att hålla fast vid arbetslinjen och utveckla den de kommande åren.

Ordföranden: Då tackar vi finansminister Anders Borg för hans inledning. Vi ska nu övergå till frågor från utskottets ledamöter. Jag ska ta tillfället i akt att börja, och jag ska uppehålla mig vid just arbetsmarknaden. Lars Calmfors hade i sitt föredrag en bild som visade relativ förändring i sysselsättningsgrad. Där visades hur olika grupper hade drabbats av krisen. Slutsatsen var att ungdomar har drabbats av arbetslöshet ungefär som under andra kriser, de äldre har drabbats mindre liksom de som är födda utanför Europa, medan personer utan gymnasieutbildning har fått ta en tuffare smäll under den här krisen än under tidigare jämförbara kriser.

Det är den fördjupade diskussionen om hur arbetsmarknadens funktions sätt har förändrats som jag tycker är intressant. Ett annat perspektiv är ju att deltagandet på arbetsmarknaden har varit fortsatt högt under den här

krisen. Man har inte lämnat arbetsmarknaden för att man har upplevt att det har varit svårt att få ett jobb, som det var under 90-talskrisen. Jag skulle vilja be er utveckla om den faktorn har spelat roll och bidragit till att Sverige har klarat sig bättre än man hade väntat – alltså om arbetskraftsdeltagandet har spelat roll. Det är min första fråga.

När man gör en djup analys av hur arbetslösheten har slagit får man självklart också bättre underlag för vilka åtgärder man ska vidta. Vi känner ju till den stora risken för den grupp som fastnar i långtidsarbetslöshet efter varje krisförlopp. Min fråga går där kanske främst till Lars Calmfors: Vad är din bedömning – är denna grupp mindre i den här krisen än i tidigare kriser, eller riskerar vi att ha ungefär samma relationer efter den här krisen? Detta är ju viktigt också med tanke på de åtgärder man ska vidta när nu konjunkturen vänder uppåt.

Lars Calmfors, Finanspolitiska rådet: Vi pekar i rapporten på att arbetskraftsdeltagandet har hållits uppe bättre än under 1990-talskrisen, även om jag inte betonade det i mitt anförande. Jag skulle gissa att de positiva effekterna av detta snarast kommer framöver, därför att det minskar risken för permanent utslagning. Jag tror att vinsterna är långsiktiga.

Generellt verkar arbetsmarknaden nu fungera bättre än under 1990-talet. Vår sammanfattande bedömning är att riskerna för att arbetslösheten ska bli bestående är mindre. Det finns en del forskning som har studerat spelet mellan stora makroekonomiska störningar och hur systemen på arbetsmarknaden ser ut. Den säger att riskerna för att en stor makroekonomisk störning permanent ska öka arbetslösheten minskar med mindre generös arbetslöshetsersättning, jobbskatteavdrag och effektivare arbetsmarknadspolitik. Vi tycker också att det är positivt att äldre har klarat sig relativt sett bättre än tidigare eftersom det i den gruppen finns en stor risk för permanent utslagning.

Varför invandrare från länder utanför Europa också har klarat sig bättre är svårt att säga. Vi vet inte om det beror på att gruppen har annan sammansättning nu än vid tidigare kriser. Men helt klart är det positivt att vi har haft en bättre utveckling där.

Det negativa är förstas att det ser värre ut för gruppen lågutbildade – alltså personer som bara har gymnasieutbildning eller kanske inte ens det. För gruppen ungdomar har det gått ungefär lika dåligt som vanligt. Detta är förvånande mot bakgrund av de stora sänkningar av sociala avgifter som vi har haft. Det indikerar att det finns ett problem. Man skulle ha trott att detta skulle ha hjälpt upp situationen för ungdomar, även om vi är kritiska till denna breda åtgärd och i stället skulle ha velat ha mer fokuserade ungdomsåtgärder.

Thomas Östros (s): Jag vill ta upp två områden som jag tycker är särskilt viktiga. Det första skuldskrisen i Europa och hur den kan komma att påverka den europeiska ekonomiska utvecklingen och därmed också Sverige. Lars Calmfors lyfte fram det svenska exemplet från 1990-talet som

något av vägledande för de länder som nu är i djup skuldkris. Irene Wennemo valde till och med att benämna det "Göran Persson-linjen". Vad kan vi dra för slutsatser av det?

1993 hade vi ett underskott på drygt 11 procent av BNP i Sverige, vilket motsvarar Storbritanniens siffror och ligger nära Greklands och flera andras. En kraftfull sanering innebar naturligtvis först en minskad efterfrågan, men det gav starka tillväxteffekter på längre sikt, och det förde vid mitten av det gångna årtiondet Sverige till världstoppen när det gäller offentliga finanser. Hur ser du på den erfarenheten när vi nu ska bedöma vad skuldkrisen i Europa kommer att föra med sig för svensk export och svensk ekonomisk utveckling? Nu krävs det lika kraftfulla åtgärder som vid mitten av 1990-talet, hur lång tid tar det innan Sverige får den belöning som man fick vid slutet av 90-talet och början av 2000-talet, med kraftig ekonomisk tillväxt och hög produktivitet?

Min andra fråga gäller just arbetsmarknaden. Jag är ledsn att behöva säga att jag inte riktigt delar ordförandens euforiska stämning över utvecklingen på arbetsmarknaden. För någon timme sedan fick vi från SCB de senaste siffrorna över utvecklingen på svensk arbetsmarknad, och vi ser en kraftig ökning av arbetslösheten: 9,8 procent, och om man säsongrensar 9,3 procent. Vi har haft en arbetslöshet som har ökat snabbare än det europeiska genomsnittet. Det är här man måste försöka bedöma hur effektiv sysselsättningspolitiken egentligen har varit.

Regeringen har använt 70 miljarder kronor till jobbskatteavdrag. Finanspolitiska rådet visar att det är extremt mycket pengar i förhållande till övriga länder i världen som har försökt använda sådana skattesänkningar. Det har ju gjorts att man inte har haft pengar till aktiv arbetsmarknadspolitik. Finanspolitiska rådet visar i sin rapport att garantiprogrammen i stort sett är tomma på aktiva åtgärder i form av utbildning eller annat – det är i huvudsak jobbcoachning.

Dessutom visar Eva Mörk att socialbidragen ökar kraftigt, med mycket kraftiga marginaleffekter. Marginaleffekten är närmare 100 procent, att jämföra med övriga marginaleffekter av betydelse.

Den här samlade bilden – att vi får en stor grupp människor som finns som arbetskraftsutbud men inte har kompetens, yrkesutbildning eller ställning på arbetsmarknaden för att vara ett effektivt arbetskraftsutbud och ingen chans att få de jobb som kommer, och att pengarna inte används till utbildning utan generella skattesänkningar mitt under en kristid – måste också värderas.

Jag vill återgå till frågan om risken för permanent utslagning på arbetsmarknaden, ökat socialbidragsberoende och svårigheter att få jobb trots att man är anmäld på Arbetsförmedlingen, och jag vänder mig till Irene Wennemo och Eva Mörk i första hand.

Irene Wennemo, LO: Just sysselsättningsutvecklingen har vi diskuterat mycket internt i LO också. Det fanns först en bekymmersam hållning där man undrade hur det skulle gå för de industriarbetare som blev av med

jobbet. Många signaler tyder på att de faktiskt klarade sig väl i förhållande till 1990-talskrisen, och egentligen är det inte så konstigt. Under 1980-talet hade vi hållit ganska lågproduktiva industrier under armarna genom den ekonomiska politiken. Nu var det i stor utsträckning i stället tip-top-industrier i Sverige som drabbades av en extern kris. Många av dem har fått jobb, och vi har också ett omställningsavtal som vi har förhandlat fram, vilket vi inte hade tidigare. Det har gjort att man ganska snabbt har börjat fokusera på vad man ska göra i stället – man har redan under varseltiden börjat med detta och inte behövt gå till Arbetsförmedlingen som första steg. Mycket tyder på att många av dem får jobb.

Problemet är att de tar jobb som tidigare andra grupper skulle ha kunnat komma in i. Jag är bekymrad just för ungdomar och för dem utan gymnasieutbildning. De kan verkligen hamna långt borta från jobb under en lång period eftersom industriarbetarna, som är ganska populära på arbetsmarknaden, tar jobb som bussförare och så vidare och upplevs som bättre att satsa på än unga människor och avhoppare från gymnasiet. Det är strategiskt att få till stånd bra åtgärder för den här gruppen.

Jag tycker att satsningen på yrkesvux också har varit bra, liksom yrkes-högskola. Men det är extremt små volymer det handlar om, och man skulle behöva expandera detta betydligt och se till att man får till stånd bra åtgärder för den här gruppen. Annars riskerar de att hamna utanför arbetsmarknaden mycket länge, och då är det väldigt svårt att komma tillbaka igen senare.

Eva Mörk: Det är som du säger – det stora problemet är individer utan gymnasieutbildning, och det är till stor del ungdomar. Man skulle kanske kunna se på den figur som Lars visade tidigare och dela upp gruppen ungdomar i dem med och utan gymnasieutbildning. Då kanske bilden skulle se lite annorlunda ut.

En sak som man kan fundera på är om man ska ha generella sänkta arbetsgivaravgifter för alla ungdomar eller om de ska vara riktade mer till svaga grupper av ungdomar. Jag tror att det är lite bekymmersamt att de utan utbildning också är de som är hänvisade till kommunernas försörjningsstöd och att vi vet så pass lite om vad som händer där. Det betyder inte att kommunerna gör ett dåligt jobb, men vi vet inte riktigt vad som händer, och vi har heller inte det system med kvalitetssäkring som finns inom den statliga arbetsmarknadspolitiken, där vi har utvärdering och datainsamling. Detta tror jag att man måste ta tag i.

Eva Mörk: Det är som du säger. Det stora problemet är just individer utan gymnasieutbildning, och det är till stor del ungdomar. Om man ser på den figur som Lars visade tidigare av hur det har gått för ungdomar skulle man kunna fundera på om bilden kanske ser lite annorlunda ut om de delas upp på ungdomar med och utan gymnasieutbildning. En sak man kan fundera på där är om det ska vara generella, riktade sänkta arbetsgivaravgifter för alla ungdomar eller riktade sådana till mer svaga grupper av ungdomar.

Jag tror, som sagt, att det är lite bekymmersamt just att personerna utan gymnasieutbildning ofta är de som också är hänvisade till kommunernas försörjningsstöd och att vi vet så pass lite om vad som händer där. Det betyder inte nödvändigtvis att kommunerna gör ett dåligt jobb, utan vi vet inte riktigt vad som händer. Vi har inte systemet med kvalitetssäkring som finns inom den statliga arbetsmarknadspolitiken med utvärdering och datainsamling. Jag tror att det här är någonting man måste ta tag i.

Lars Calmfors, Finanspolitiska rådet: Det var två delar i Thomas Östros frågor. Den första gällde skuldskrisen i Europa. Modeordet var tidigare *exitstrategier*. När de nu verkligen behövs har modeordet på något sätt försvunnit ur debatten. Men jag ska använda det.

Det problem som många länder har försatt sig i är att det inte finns någon bra exitstrategi. Man ska inte hamna i sådana här lägen som man har gjort. Det finns egentligen ingen bra lösning. Man hamnar antingen i reaktioner på finansmarknaderna som går ut över efterfrågan och konjunktur. Eller också måste man strama åt väldigt mycket för att undvika det och det blir då i fel konjunkturläge. Det var det Sverige hamnade i på 1990-talet.

Bilden nu är mycket splittrad. Å ena sidan kommer det in många positiva konjunktursignaler. Å andra sidan ser vi framför oss de anpassningar som behöver göras i många länder. Vi kan inte förstå hur man ska undvika att de finanspolitiska åtstramningarna går ut över konjunkturutvecklingen framöver. Det är inte bara euroländerna, utan även USA, Storbritannien och Japan måste göra finanspolitiska anpassningar. Om det bara hade varit euroländerna, skulle situationen kunna hjälpas upp av att euron faller i värde, precis som kronan föll i värde under 1990-talskrisen. Men alla valutor kan inte falla mot varandra. Det är ett problem. Man kan inte få den skjuts i världsekonomin som vi fick i den svenska ekonomin efter 1992 därför att kronan föll. Vi gör en pessimistisk bedömning av konjunkturutvecklingen framöver, men vi hoppas att vi har fel.

Sedan var det frågan om arbetsmarknaden: Jag har inte sett de allra senaste siffrorna, men de låter oroande, även om de i och för sig inte är förvånande. Det förvånande har varit att arbetsmarknaden har utvecklats så mycket bättre än den borde ha gjort.

Satsningar på utbildning har kommit upp flera gånger under vår diskussion, inte minst arbetsmarknadsutbildning kontra yrkesvux. Det finns ett problem där. Vi vet att arbetsmarknadsutbildning av en rimlig omfattning fungerar även om den kanske är dyr. Vi vet betydligt mindre om hur effektiv yrkesvux är. Den vänder sig också delvis till andra grupper, och det är andra ersättningsnivåer. Det finns ett enkelt portföljbalansargument som talar för att det är klokt att satsa på båda sakerna när vi är osäkra och att inte så ensidigt som nu satsa på yrkesvux.

Finansminister Anders Borg (m): När man tittar på den åtstramning som nu behöver göras ute i Europa är det viktigt att se att det också är ett väldigt trovärdighetsproblem för de länder som har försatt sig i denna sits. Spanien, Portugal och tidigare Storbritannien var ju de som vid alla möten reste sig upp och sade att lösningen på krisen var att vräka ut mer pengar. Det fanns aldrig tillräckligt, och det behövdes alltid mer. Då blir det en väldig omsvängning för regeringarna i dessa länder, att gå från läget att ena stunden säga att man kan lösa en kris genom att bränna på med pengar till att nu helt plötsligt försätta sig i sitsen att man får strama åt. Det är en dubbelhet i detta.

Men det finns naturligtvis ingen annan väg tillbaka för dem än att göra detta. Jag tror att alternativet, det vill säga att man låter oron pågå och inte visar att man tar sig igenom det här, är mer allvarligt, för då riskerar vi att få en knäck på förtroendet hos både hushåll och företag. Jag tror tyvärr att Lars bedömning är riktig, att det kommer att slå på tillväxten i dessa länder. Men alternativet skulle också slå på tillväxten. Det är som vanligt med politik: Det är ofta skadereglering. Man får välja mellan dåliga alternativ och ta det som åtminstone långsiktigt är bättre.

Eva Mörk var inne på socialbidragen, och jag skulle vilja göra två reflexioner med anledning av den fråga hon reste på slutet. Till att börja med ska vi komma ihåg att socialbidragen under den här krisen har utvecklats i linje med arbetsmarknaden. Det framgick till exempel av Eva Mörks bild att ökningstakten för arbetslösheten hade varit högre än för socialbidragen. Hittills ser det ut som att vi inte har haft några överraskande avvikelser från mönstret på socialbidragssidan mot vad vi har upplevt historiskt sett, utan det är arbetsmarknaden som i allt väsentligt förklarar detta. Vi kan till exempel inte se någon avvikelse kopplad till att vi samtidigt har haft den stora nedgången på sjukförsäkringen. Det är i så fall glädjande.

Vi har gjort en betydande omläggning här, och det är att vi har öppnat arbetsmarknadspolitiken för socialbidragstagare. Det är en policyförändring. Tidigare hade man som socialbidragstagare inte den möjligheten att gå över till arbetsförmedlingen. Jag tror att det i grunden är bra. Behöver vi göra mer sådant? Ja, förmodligen. Socialbidragssystemet har avgörande brister. Det är en väldigt kraftig avtrappning av extrainkomster. Nu får vi från december ett nytt system för flyktingar där man har ett fribelopp för dem som gör att det lönar sig bättre att arbeta. Det finns säkert skäl att titta mer på detta.

Det som Eva Mörk pekar på är att vi eventuellt behöver hitta någon typ av enhetlighet mellan a-kasssystem och socialbidragssystem som på något sätt skapar en bättre bottenplatta i systemet. Det är inte okomplicerat tekniskt. Det är som vanligt: Det är enklare att skriva ned reformerna, och när de väl ska genomföras är de ofta komplicerade och kräver svåra överväganden. Vi har ett behov av att se över socialbidragssystemet – det vill jag definitivt hålla med om – och gärna med en koppling till a-kassan.

När det gäller arbetsmarknadsutvecklingen ska man notera att arbetslösheten i Sverige alltså, när man tittar på det säsongrensat, ligger i linje med eller snäppet under de prognoser vi har haft för 2010. Vi har en sysselsättningsutveckling som är radikalt bättre än den man räknade med. De flesta prognosmakare har under de senaste veckorna skruvat upp sina prognoser med uppemot 30 000–40 000 personer på sysselsättningsidan, och samma mönster ser vi på arbetade timmar.

I allt väsentligt har vi en situation där utvecklingen, jämfört med den historiska utvecklingen och det mönster vi har sett – och även jämfört med de prognoser som lades, till exempel vår egen, i mitten av april – är påtagligt bättre. Sedan ska man naturligtvis alltid följa detta. Det finns risker med att den ansvarslösa europeiska politiken smittar av sig på Sverige, och det är vår uppgift att även fortsatt försöka isolera oss från det.

Lars Elinderson (m): Jag vill framför allt koncentrera mig på sysselsättningen och arbetsmarknadspolitiken, som ju är det centrala för den långsiktiga återhämtningen. Ni för ett resonemang när det gäller ungdomsarbetslösheten där ni säger att ungdomar har lättare att komma tillbaka till arbetsmarknaden och att det inte är det stora strukturella problemet när det gäller återhämtningen.

Jag skulle vilja ställa en fråga: Om man nu i den här situationen, när arbetsmarknaden återhämtar sig och vi får en viss ökning av sysselsättningen tidigare än vad vi räknat med, hur skulle en sådan här förändring, återgång, när det gäller socialavgifterna för ungdomar specifikt slå för ungdomars generella konkurrenskraft på arbetsmarknaden?

Den andra frågan gäller er framåtsyftande bedömning av regeringens politik när det gäller sysselsättningen rent allmänt, alltså jobbskatteavdragen, förändringen av arbetslöshetsförsäkringen och sjukförsäkringen. Ni säger att det leder till ökad sysselsättning och att ni gör en bedömning som ligger ungefär i linje med regeringens.

Jag skulle vilja fråga: Om ni ser på kortare och längre sikt, hur skulle en radikal förändring av den politiken slå på återhämtningen? Det vill säga om man under de kommande åren tar bort jobbskatteavdragen och återgår till de gamla ersättningsnivåerna i a-kassan och sjukförsäkringen: Hur skulle det påverka sysselsättningen och återhämtningen?

Lars Calmfors, Finanspolitiska rådet: Låt mig först ta frågan om ungdomar. Vi har inte i detalj skrivit så mycket om ungdomsarbetslösheten i år. Däremot gjorde vi det förra året då vi skrev ungefär detsamma som Eva sade här. Vi tar i och för sig upp frågan lite även i årets rapport, och betonar då att de som har dålig utbildning riskerar permanent utslagning. Vi tror att det skulle vara mer kostnadseffektivt med stora insatser för just de grupperna. Sedan tror vi att den stora mängden ungdomar skulle klara sig hyfsat ändå.

Vi har tidigare varit kritiska mot den generella nedsättningen av socialavgifterna för ungdomar. Vi har inte skrivit om det i år, men jag utgår från att rådet fortfarande tycker detsamma som förra året. Det är klart att

höjda socialavgifter skulle innebära en viss försvagning av hela ungdomsgruppens konkurrenskraft, men det viktiga tror vi är att stärka konkurrens-kraften för dem som har störst problem.

Nästa fråga gäller regeringens allmänna sysselsättningspolitik. Allting är en fråga om avvägningar, men vi tror att avtrappningen av arbetslöshetsersättningen och jobbskatteavdraget är åtgärder som långsiktigt har stora positiva sysselsättningseffekter. Sedan är det en politisk fråga hur man vill väga dem mot försäkringsmotiv och inkomstskillnader.

När jag har ordet vill jag gärna kommentera det här med utfasning av jobbskatteavdraget, eftersom det är en aktuell politisk fråga och något man gör i andra länder. Vi skriver en del om det här. Eva Mörk tog upp att man i USA när man jämför olika grupper med varandra – vilket man kan göra eftersom inte alla får jobbskatteavdraget – till sin förvåning inte empiriskt har funnit att utfasningen minskar arbetsutbudet och antalet arbetade timmar.

Jag tror att sannolikheten för en liknande bild i Sverige är relativt liten. Man ska komma ihåg att en eventuell utfasning här skulle ske i ett intervall där det ligger inkomsttagare med högre inkomster och högre utbildning än i motsvarande utfasningsintervall i USA. Vi har också ett fokus på marginalskatter i debatten i Sverige som man av naturliga skäl inte har i USA.

Det här är naturligtvis inte något som jag vet. Jag tycker att Eva hade en *fair point* när det gäller osäkerheten här. Vi kritiserar regeringen för att den inte anger osäkerheten i sina bedömningar, vilket man bör göra. Det är en rimlig kritik av oss att vi också borde ha angett den osäkerhet som finns när det gäller bedömningen av effekterna av en utfasning av jobbskatteavdraget. Vi hade i och för sig hoppats mycket på en studie som jag vet att Eva är involverad i, där man skulle jämföra olika grupper på ungefär samma sätt som i USA. Men variationerna var för små här. Jag hoppas helt klart att Eva kommer tillbaka och ger oss mer underlag till nästa år.

Eva Mörk: Det var en snygg passning. Vi har inte hunnit bli färdiga med den studien. Jag tror inte att variationerna är för små, utan data har inte varit snälla mot oss ännu. Vi tror fortfarande att vi kommer att kunna göra en studie som liknar de amerikanska; inte det att vissa har fått och andra inte har fått utan att olika individer har fått olika mycket. Vi hoppas fortfarande på den studien, så ge inte upp, Lars!

Roger Tiefensee (c): Tack både till Finanspolitiska rådet för en intressant rapport och till er alla i panelen för intressanta kommentarer!

Min fråga rör också sysselsättningen och det konstaterande som Finanspolitiska rådet gör – att sysselsättningsfallet för hela befolkningen nu är klart mindre än i tidigare kriser – men pekar på att ungdomar har drabbats lika hårt som i tidigare kriser och att personer utan gymnasieutbildning har drabbats hårdare, och lite vad man kan dra för lärdomar av det. Irene Wen-nemo var inne på det i sin reflexion och problematiserade kring det här att vi har yrkesutbildningar på tre olika ställen, på gymnasiet, yrkesvux och

arbetsmarknadsutbildningen. Men jag uppfattade aldrig någon slutsats utifrån den problematiseringen, och jag skulle vilja att Irene Wennemo närmar sig en slutsats.

Alliansregeringen har reformerat gymnasieskolan, och gymnasieskolan kommer nu att få en större tyngd mot yrkesutbildningar och lärlingsutbildningar. En fråga både till Irene Wennemo och till Eva Mörk är om den reformen borgar för att ungdomars situation i kommande kriser med en gymnasiereform i ryggen skulle vara bättre, att vi skulle slippa se att ungdomar relativt andra grupper drabbas hårdare av ett sådant här sysselsättningsfall.

Irene Wennemo: Det är ingen jätterevolution vad gäller omviktningen på gymnasieskolans sida, hur mycket karaktärsämnen och yrkesförberedande ämnen man har. Men det är en viss förbättring. Det som vi framför allt har varit väldigt nöjda med är att man har byggt upp nationella programråd. Genom dem fick avnämarna, både arbetsgivare och fack, ett betydligt större inflytande på hur utbildningen utformas. Det tror vi är väldigt strategiskt. Det vi kan se där man har haft ett stort engagemang i programmen, som på fordonsprogrammet och el och bygg, är att man får jobb i stor utsträckning och får bra jobb. Men där man inte har brytt sig om sina yrkesutbildningar, till exempel handel och administration, har det däremot fungerat mycket sämre.

Nu finns det ett väldigt stort engagemang från alla parter i det här arbetet att vara med och utforma ämnesplaner. Vi tror att det är positivt.

Jag har själv utrett lärlingsutbildningen, och jag tror att gymnasieskolan inte fungerar så bra för små yrken. Gymnasieskolan bygger på att man fyller klassrummen, att man har 30 elever. För små yrken kan man inte ha det på så många ställen i landet, och då måste man hitta ett annat sätt att utbilda sig i de yrkena. Över lag gäller det att få till stånd mer arbetsplatsförlagd utbildning för att förbättra gymnasieskolan och se till att man får mer av färdighetsträning.

Jag tycker att man behöver hitta former för yrkesvuxutbildning. Det finns en del som har skett som är bra, men jag tror också att man borde kunna försöka gå vidare för att hitta sätt. Många väljer ju fel. Om man går samhällsprogrammet med ishockeyinriktning och senare inser att man vill bli snickare är det väldigt svårt att ta sig in i yrket. Då måste man hitta vägarna, att kunna validera de kunskaper man har och få en färdighetsträning. Där tror jag också att man skulle kunna hitta nya former med mer av lärlingsutbildning för vuxna, där man kombinerar det med att läsa yrkesteorin. Det behövs ganska mycket yrkesteorin i många ämnen – snickare använder mycket matematik och så vidare, så det behövs lite speciell teori just på deras områden. Man måste hitta det här samarbetet mellan arbetsplatsförlagda delar, kanske i form av någon sorts lärlingsplatser, och skolförlagda delar. Där tror jag att vi kan bli mycket bättre än vi har varit tidigare.

I utbildningssystemet har vi varit väldigt duktiga på att se till att det inte finns några återvändsgränder om man vill vidare till högskolan, men om man vill skaffa sig en yrkesutbildning senare har det varit väldigt svårt. Jag tycker att vi behöver bygga broar åt bägge håll. Man ska både kunna ta sig in på högskolan – där finns det problem i tillträdesreglerna nu, tycker jag – och kunna skaffa sig en bra yrkesutbildning.

Eva Mörk: Jag tror att det stämmer att omläggningen av gymnasieskolan kommer att göra det lättare för ungdomar i nästa kris. Den förra omläggningen kanske var ett misstag. Det visas även i en studie av Caroline Hall på IFAU, som har tittat på övergången från två- till treårigt gymnasium, att det inte blev så bra för alla inblandade. Ett kort svar på frågan är: Ja, det tror jag.

Finansminister Anders Borg (m): Egentligen ska man alltid svara på frågor baserat på forskning och inte på egna erfarenheter eller anekdoter. Men jag tänkte göra tvärtom nu.

Min hustru är yrkeslärare och undervisar bland annat på handelslinjen men framför allt hotell- och restaurangelever. Hon jobbade även som det på tidigt 90-tal. Nu görs det en omläggning, men om man tittar på det över en 10–15-årsperiod har det skett rätt stora förändringar, som jag tror är på väg i rätt riktning. Inslagen av praktik och lärlingsinslagen i de reguljära yrkesutbildningarna är mycket större i dag än vad de var för 10–15 år sedan. Jag tror att det är centralt. Man ser nu när eleverna lämnar skolan att det normala är att de ofta får jobb på det ställe där de har varit på sin praktik. Där tror jag att det är på väg att ske en kantring åt rätt håll.

Sedan håller jag mycket med Irene om att mer av lärlingsmodell men även mer av praktik i yrkesutbildningarna är värdefullt. Det är klart att den stora utmaningen är att alla dessa elever ska få ihop det teoretiska med det praktiska. Det är inte jättelätt att övertyga kockar om att matematik är viktigt förrän man får dem att förstå att ska de få ruljangsen att fungera måste de räkna på det. Det är en stor utmaning. Det är en bra förändring som sker, men jag tror att den har varit på väg i kanske fem tio år.

Nina Lundström (fp): Kommunernas ekonomi har dykt upp i lite olika sammanhang. Jag noterar att Lars Calmfors på en av bilderna som handlar om stabiliseringspolitiskt handlingsutrymme hade en punkt om möjligheten att utjämna inkomsterna över en konjunkturcykel, som också har med balanskravet att göra för kommunernas del. Men sedan fanns det också en passus om att det eventuellt handlar om ett frågetecken för förlängning av tillfälliga statsbidrag.

Jag var lite osäker på slutsatsen här: Vad är viktigast? Vad är det som mest påverkar kommunernas möjligheter långsiktigt? Jag skulle gärna vilja ha en kommentar om det, kanske också från finansministern.

Lars Calmfors, Finanspolitiska rådet: I rapporten diskuterar vi om det krävs ytterligare konjunkturpolitiska åtgärder. År 2009 tyckte vi att det var ett mycket tydligt fall där regeringen borde göra mer än man gjorde. Det är inte lika tydligt nu, utan är det mer en avvägningsfråga. Å ena sidan finns det naturligtvis ett starkt önskemål om att hålla uppe sysselsättning och efterfrågan nu. Å andra sidan finns det också goda motiv för att vi ska samla i ladorna inför framtiden. Vi har inte tagit någon klar ställning där. Dessutom är det svårt att göra det i dagsläget, därför att det är så oklart vart konjunkturen är på väg.

Vi har nöjt oss med att säga att om man vill göra mer, så ligger en förlängning av de tillfälliga statsbidragen ytterligare ett år närmast till hands. Däremot tycker vi att det, som man kan bedöma nu i varje fall, finns svagare argument för åtgärder som stimulerar privat konsumtion, eftersom vi tror att det ändå kommer att ske en betydande uppgång av den och att det kommer att ha effekter på den privata tjänstesektorn. I kommunerna har sysselsättningen trots allt fallit två år i rad. Att få en viss ökning av sysselsättningen där tror jag kan vara en poäng.

Anledningen till att vi nu talar om de tillfälliga statsbidragen är att vi inte har något permanent regelsystem på plats, men vi tycker att det vore väldigt bra att ha det. Vi tror att det är bra att behålla det kommunala balanskravet men att mana bör använda någon metod, statsbidragen eller en kommunstabiliseringsfond, för att se till att kommunerna får inkomstillskott som varierar på ett kontracykliskt sätt så att de kompenserar för förändringar i skatteunderlaget. Vi tycker att det är ganska bråttom med en sådan reform. Vi ser naturligtvis problemet här: Om man förlänger tillfälliga statsbidrag ytterligare en gång urholkar man distinktionen mellan vad som är temporärt och permanent. Det är klart att det finns en problemställning här. Därför vore ett tydligt regelsystem bra. Vi tycker att det är viktigt att man skyndar på det arbetet.

Finansminister Anders Borg (m): När rådet framförde synpunkten till oss att vi kunde ha skyndat oss på hade de också haft möjligheten att ställa frågan till oss vad detta beror på. Det har de inte gjort. Skälet till att det har dröjt är att det finns ett par aspekter av det som är centrala. Min statssekreterare Ingemar Hansson tittade på detta, och det är ju, anser de flesta, en av de mer ledande teknikerna i vårt system som man kan hitta.

Svårigheten med detta är flerfaldig. Det som rådet bortser från är att detta går till kärnan av grundlagens konstruktion med kommunalt självstyre. Där har Lagrådet riktat en mycket skarp kritik när man tidigare har petat i detta. Våra rättschefer drog helt enkelt en röd linje kring detta och sade: Vill ni göra detta måste det till en ordentlig grundlagsprövning och göras en bred utredning som tittar igenom vilka effekter det här har på den kommunala självstyrelsen. Det var ingen idé att fortsätta ett tekniskt konstruktionsarbete, för det var inte möjligt att inom några rimliga tidsförlopp reda ut grundlagsfrågan och vi kan inte förbigå grundlagen.

Är det bra med ett sådant här utjämningsystem? Ja, nu är frågan på väg till en utredning. Ska vi ha större möjligheter att jämna ut över konjunkturcyklerna i kommunerna? Jag ser därvidlag att det finns ett annat skäl att inte göra det med den skyndsamhet som rådet antydde, och det är att jag här väldigt gärna skulle se en blocköverskridande samsyn, inte bara på riksplanet utan också på kommunalplanet. Det vore en väldig fördel om våra ledande kommunalpolitiker från båda blocken kunde ha uppfattningen att det här är ett någorlunda bra system som vi konstruerar, så att det sedan kan bli bestående under en längre tid.

När man går in i en så pass stor förändring av systemet som detta utgör måste man också ha möjlighet att göra följdskalkyler. Det hade vi kanske kunnat göra, men skälet till att det bara var att stänga ned projektet var att det helt enkelt finns ett grundlagsproblem med detta som måste redas ut. Det är, enligt våra juristers bedömning, någonstans mellan ett och två års arbete. Det gick inte att komma runt den delen.

När det var klargjort att vi inte hade någon möjlighet tycker jag att man kunde sänka tempot och snarast föra en diskussion brett bland kommunalpolitiker över blockgränsen och även på riksplanet så att vi kan hitta ett nytt system som är väl utrett och som förhoppningsvis kan stå i ett eller ett par decennier framåt.

På Ninas följdfråga får jag säga att jag fortfarande tycker att det är en öppen fråga om vi behöver göra mer tillfälliga stöd för kommunerna under 2011. Det är ett europeiskt oväder som pågår, och enligt alla prognoser ser det ut som att skatteintäkter och utgifter för kommunerna växer i väldigt god takt. Visar det sig att vi får revidera prognoserna ska vi ha en öppenhet här. Det är fortsatt vår bedömning att det här förmodligen är ett av de områden där det kan vara effektivt med tillfälliga, och fungerande tillfälliga, stöd. Däremot, som sagt, systemfrågan: Med undantag för att man kör över Lagrådet och grundlagen går den inte att hantera. Det är inte möjligt för oss att agera på det sättet.

Eva Mörk: Du frågar vad som är viktigast, tillfälliga statsbidrag eller en regelförändring. Man kan säga att tillfälliga statsbidrag är mer en kortsiktig lösning. På lång sikt är det naturligtvis önskvärt att kommunerna inför en kris vet vad som ska hända och att det finns tydliga regler. Därför tycker jag att det är jättebra att man nu har tillsatt den här utredningen.

Man kanske inte behöver gå så långt som till en kommunal strukturreform, utan det kanske räcker att titta över det befintliga balanskravet, hur kommunernas incitament att faktiskt spara för sämre tider ser ut i dagens system. Där tror jag att man kan komma en bra bit.

Ulla Andersson (v): Jag vill tacka för en intressant förmiddag, som jag verkligen tycker att det har varit.

Jag har några frågor till panelen. Jag skulle vilja börja med Irene Wennen och ta upp frågan om arbetslöshetsförsäkringen. I underlaget från Finanspolitiska rådet framgår det att man anser att ersättningsnivån i a-kassan, arbetslöshetsförsäkringen, påverkar viljan att ta arbete.

Tittar man på statistik över OECD-länder kan man inte se att det finns någon sådan koppling. Jag skulle vilja höra LO:s syn på den kopplingen. Om man tittar på bilder kan man se att hög ersättningsnivå inte alls har påverkan på arbetslöshetsnivåerna.

Jag skulle också vilja höra LO:s syn på Finanspolitiska rådets synpunkter på jobbskatteavdraget och dess påverkan på lönenivåer, om ni delar den analysen.

Till Lars Calmfors skulle jag vilja ta upp frågan om era analyser utifrån kön. Om man tittar på att arbetslösheten har ökat med 80 000 på ett år är två tredjedelar av den ökningen att kvinnor har blivit arbetslösa. Samtidigt kan vi se att jobbskatteavdraget framför allt går till män. Man kan också se att olika reformer som regeringen har genomfört påverkar kvinnor och män olika.

Om jobbskatteavdraget leder till så här många fler jobb är det ungefär en kostnad på 1 miljon kronor per jobb i så fall och år. Det finansieras genom neddragningar i transfereringssystemen, som kvinnor är mer beroende av, och genom att man inte har lika mycket pengar till välfärds-satsningar. Det drabbar också kvinnor hårdare.

Skulle inte Finanspolitiska rådet kunna göra analyser som visar hur den ekonomiska politiken påverkar kvinnor och män olika utifrån de sociala könsrollerna? Jag tycker att det brister mycket när det gäller det perspektivet.

Jag skulle vilja ställa en fråga till Anders Borg. Du sade att det är svårt att genomföra så stora politiska förändringar som ni har gjort i sjukförsäkringen. Det måste man vara ödmjuk inför, sade du. Jag tycker att det är mycket bra att ni nu i så fall har blivit ödmjuka, för alla remissinstanser påtalade precis de problemen. Ändå gick ni bara vidare och genomförde de här förändringarna.

Nu säger Finanspolitiska rådet att troligtvis har hålet för att kunna möjliggöra en förtidspensionering blivit så smalt att det kommer att bli ett hinder. Kommer ni då att vara så ödmjuka att ni ser över regelverken? Om det blir sådana konsekvenser, kommer ni i så fall att förändra regelsystemet?

Till sist vill jag ställa en fråga till Eva. Det är om jobb- och utvecklingsgarantin. Man räknar med att ungefär 50 000 ska komma in i fas tre så småningom. Det är personer som ska ha någon form av sysselsättning utan någon högre ersättningsnivå över huvud taget. Jag skulle vilja höra: Vad gör du för bedömning när det gäller att möjliggöra en vettig sysselsättning för den här gruppen? Och vad ser du för risker framöver – eller möjligheter – för den här gruppen?

Irene Wennemo: Teoretiskt borde arbetslösheten bli lägre med väldigt låg ersättning. Det är lite av samma problematik när det gäller jobbskatteavdraget. Det som är slående när man tittar på hur det fungerar i praktiken är att det är så mycket annat som är viktigt för att förklara arbetslöshetens nivå. Det handlar om hur arbetsmarknadspolitiken fungerar. Den har en uppenbart stor effekt på arbetslöshetens nivå.

Vi har en viss nivå på arbetslöshetsersättningen, men det är väldigt många som inte får något alls. De är inte med i en a-kassa. De har inte kvalificerat sig, för de har inte klarat arbetsvillkoret. Det spelar också oerhört stor roll.

Den här krisen är inte färdiganalyserad, så det kommer säkert att vara en massa studier av det här framöver. Men det känns lite grann som ett nytt förhållningssätt till arbetslöshet. Det är många som inte får ersättning, så man är lite desperat att slänga sig över andra saker att göra. Då är studier ett alternativ. Det har sina fördelar, men vi ska inte använda studier bara för att se till att folk inte är öppet arbetslösa.

Att vi har en bra arbetslöshetsförsäkring gör att man har en helt annan acceptans för strukturomvandling i Sverige än vad man har i många andra länder. När vi är på fackliga kongresser tycker de att vi är jättekonstiga i Norden som säger att det är okej att lägga ned fabriker eller okej att dra ned kraftigt på antalet anställda. För dem är det självklart att facket alltid måste se till att motverka detta.

Det hänger ihop med att vi har en hygglig trygghet vid arbetslöshet. Vi är verkligen på det sluttande planet i det avseendet när a-kassan har blivit en grundtrygghetsförsäkring. Många har inte någon trygghet alls. Då kommer inte heller facket att inta den konstruktiva roll som man ändå gör vid neddragningar. Det tror jag att alla stora industrier kan skriva under på under den här krisen.

Samma sak är det med jobbskatteavdraget. Det borde påverka lönebildningen, men jag tycker inte att vi kan se de effekterna så tydligt. Det kommer säkert att analyseras mycket hur det påverkar lönebildningen. Men det har funnits ett starkt stöd för att samordna lönebildning och för att låglöneområden med många kvinnor ska få mer. Det står man fortfarande upp för enligt inom facket.

Lars Calmfors, Finanspolitiska rådet: Låt mig först kommentera arbetslöshetsförsäkringen. Den har också varit uppe tidigare i diskussionen. Eva hade en fråga till oss där som jag inte fick tillfälle att svara på tidigare. Vi har tidigare argumenterat för att man bör göra arbetslöshetsförsäkringen konjunkturberoende så att man varierar generositeten över konjunkturcykeln. Vi har också sett det som ett stort problem att många har lämnat arbetslöshetsförsäkringen.

Vi har försökt analysera både sysselsättningseffekter och försäkringsaspekter. Där har vi samma inställning som tidigare. Men vi försöker att inte skriva precis samma sak i varje rapport av omsorg om läsarna. Vi har i år fokuserat på de kompletterande avtalsförsäkringarna. Jag tycker faktiskt att vi har gjort en insats där. Det har rätt stor oklarhet om hur många som omfattas av dem. Det har figurerat höga siffror. Vi finner till vår förvåning att det är få, mycket färre än det borde vara, som verkar få ersättningar från de kompletterande försäkringarna. Vi har ingen bra förklaring. Vi förstår inte riktigt varför det är så, men det är uppenbarligen viktig information att ta fram, oberoende av vilken politik man vill föra.

När det gäller arbetsmarknadsutvecklingen för män och kvinnor känner jag inte riktigt igen mig i Ulla Anderssons bild. Vi har en figur i rapporten som visar att arbetslöshetsuppgången har varit större för män än för kvinnor i den här konjunkturnedgången. Det är inte så konstigt eftersom krisen har varit fokuserad på industrin. Min bild är att män har drabbats mer än kvinnor.

Man kan alltid säga att vi borde lägga ned mer krut på att analysera utvecklingen utifrån olika aspekter för män och kvinnor. Vi har inte inriktat oss på det i år, och inte tidigare år heller måste jag erkänna.

Det vi har fokuserat mer på i årets rapport är hur olika grupper med svag förankring på arbetsmarknaden har påverkats. Det tycker vi är viktigt. Vi har också tittat lite på hur arbetslösheten har slagit i olika regioner. Där hittar man en intressant bild. Arbetslösheten har stigit mest i regioner som är ganska beroende av industri men som normalt har haft låg arbetslöshet. Den har slagit hårdare i regioner som inte har varit så utsatta från början.

Vi kan helt säkert göra mer när det gäller män och kvinnor. Vi har alltid stora ambitioner. Jag ber om ursäkt varje år för att vår rapport sväller. Jag säger varje år att den ska bli kortare nästa år, och vi misslyckas. Det kan vara ett sätt att fortsätta den trenden, så vi får väl se om vi kan återkomma till den frågan.

Anders Borg: Jag ska försöka ge några kommentarer till Ulla Anderssons frågeställningar. En intressant tabell finns i rapporten på sidan 273. Där kan man se vad som har hänt med ersättningsgraden för dem som har varit arbetslösa en längre tid under de här åren. Då tar man till exempel en inkomst på 25 000 kronor som är ungefär snittet för en heltidsarbetande. Där har ersättningsgraden sjunkit. Det beror inte på att ersättningsgraden sänkts, och det beror inte på att taket har sänkts. Det beror på att indexeringen på grund av stigande löner har haft effekter. Det är en del av systemet som vi har haft under mycket lång tid. Man kan alltid diskutera när man behöver justera det. Den andra stora faktorn är jobbskatteavdraget.

För normalinkomsttagare har det inte skett några dramatiska förändringar via förändrade ersättningar. Det är de inbyggda effekterna i systemet.

Irene Wennemo var inne på att fackets inställning till förändringar var viktig här. Jag tror att en del som arbetsmarknadsekonomerna kommer att behöva titta på är den bild som jag visade om valutafondens bedömningar. På arbetsmarknader som den amerikanska, den irländska, den nya zee-ländska och den danska som präglas av ett lågt och svagt arbetsrättsligt skydd och en svag facklig roll i omställningar har arbetslösheten stigit kraftigt. I andra länder som Sverige, Holland, Tyskland och Finland, där man har mer av en förhandlingsmodell även vid neddragningar, tycks det vara mindre effekter på sysselsättningen.

Vi får se vad som händer långsiktigt. Det kan mycket väl visa sig att den dynamiska anglosaxiska modellen får en revansch vartefter. Men det är klart att när arbetslösheten i USA har fördubblats under krisåren med ett tillväxtfall på 2 procent ska det mycket till för att man tar tillbaka det snabbt.

Vi har en relativt väl fungerande arbetslöshetsförsäkring, men den är bara en del av det. Det är viktigt att vi har en förhandlingsmodell med kollektivavtal på arbetsmarknaden.

Får jag bara säga något om ”ödmjukt” vid sjukförsäkringsförändringar. Det här är svårigheten med politik. Hade vi valt att inte basera en förändring på Anna Hedborgs breda utredning med tio tolv underlagsrapporter och allt det arbete som hade gjorts utan i stället tillsatt en ny utredning och inte gjort några förändringar under de här åren är det relativt sannolikt att förtidspensioneringarna hade fortsatt att ligga på ett inflöde på 40 000–50 000 per år. Det hade rimligtvis lett till att vi hade haft runt 10–20 miljarder i högre kostnader. Vi hade förmodligen också haft en betydligt högre sjukfrånvaro, och en hel del av dem hade gått över i förtidspension.

Är det ansvarsfullt? Om jag hade suttit här och inte gjort något är det sannolikt att Lars Calmfors hade haft som huvudsynpunkt att vi hade sagt att sjukskrivningar var viktigt men att vi inte hade gjort något åt det. Politik är skadereglering. Det handlar om att försöka hantera en situation som är som den är.

När man har genomfört förändringar är min syn att det gäller att ha en ödmjukhet inför riskerna med det. Får vi nu ett nytt system av olika anledningar – det är sådant som kan hända under hösten – och man går tillbaka till det gamla måste man vara ödmjuk inför de väldiga risker det har för offentliga finanser. Nu har vi gjort förändringarna. Det var besvärligt. Låt oss då hålla fast vid dem så att vi har ett uthålligt sjukförsäkringssystem.

Eva Mörk: Fas tre har hela tiden varit lite av ett orosmoln över den här åtgärden. Hur ska man lyckas fylla det med meningsfull sysselsättning? Man kan också fråga sig om man ska ha en fas tre.

Då kommer man in på den känsliga frågan om minimilöner. Det är rimligt att tro att det med de löner som finns i dag kommer att finnas individer som inte kan – nu låter jag hård och kall här, men jag är nationalekonom – få upp produktiviteten så pass att det finns någon som vill anställa dem till gällande löner. Då kanske det är rimligt att ha fas tre.

Men det bygger naturligtvis på att fas ett och fas två har fyllts med meningsfullt innehåll så att man verkligen har uttömt de möjligheterna. Såvitt jag har förstått visar preliminära rapporter att det inte har varit så mycket meningsfullt innehåll som man hade hoppats på i de första faserna. Det som har varit lite otur för hela programmet är att fas tre sammanfaller med att vi har haft lågkonjunktur med ökad arbetslöshet. Det gör att det kanske blir lite orättvist för åtgärderna när man tittar på hur det

går. Men det är naturligtvis en jätteutmaning att fylla det här med meningsfull sysselsättning och också se till att de som når fas tre har fått den hjälp de faktiskt kan få i de tidigare faserna.

Mats Pertoft (mp): Herr ordförande! Jag tackar för en mycket intressant förmiddag med många bra synpunkter och reflexioner. Jag har två frågor, först en till Lars Calmfors men jag tar gärna synpunkter från andra. Jag återkommer till ungdomssysselsättningen. Den har inte minskat så kraftigt, men den var stor från början. Då blir det ändå ganska många arbetslösa.

Det handlar om frågan om nedsättningen av arbetsgivaravgiften för unga, den generella som rådet tidigare har pekat på och som Lars Calmfors påpekade att man inte har gått in så mycket på nu. Jag är ändå intresserad av en lite fördjupad diskussion. Många aktörer är överens om att detta inte är en särskilt effektiv åtgärd. Vad skulle man ha i stället? Det vore intressant att få höra några synpunkter.

Min andra fråga går i första hand till Irene Wennemo, men även där får gärna flera svara. Vi har nu diskuterat en hel del kring utbildningar för ungdomar. Vi har pratat om gymnasieutbildning, lärlingsutbildning, etcetera. Hela tiden tycker jag att vi utgår från dem som klarar dessa utbildningar.

Men den stora delen ungdomar som inte har gymnasieutbildning är de som går på det nuvarande individuella programmet. Det är de 20 procenten som inte klarar att fullfölja gymnasieutbildningen. Eftersom kraven kommer att öka kommer de antagligen även fortsättningsvis att finnas utanför. Varför kan man inte till exempel tänka sig en kompletterande gymnasieutbildning som arbetsmarknadsåtgärd?

Jag skulle vilja ha lite synpunkter kring den biten. Jag tycker att vi hela tiden pratar om ungdomar som är väl fungerande. De som inte fullföljer och som även har svårigheter senare att komma in igen pratar vi inte om. Det är de som verkligen står utanför arbetsmarknaden.

Lars Calmfors, Finanspolitiska rådet: Den argumentation som vi har fört har varit att det är en stor kostnad med en generell avgiftssänkning för alla ungdomar. Det blir stora dödviktseffekter. Man betalar även för sådana som ändå skulle få sysselsättning.

Vi tror att det skulle vara mer effektivt med rejäla anställningsstöd för dem som har problem eller med ytterligare utbildningsinsatser. Det finns en presumtion i forskningen att ju tidigare man sätter in insatser i skolan för dem som har problem ju mer betalar det sig.

Jag tror inte att jag kan tillägga mycket mer på basis av den analys vi har gjort nu än att det är den allmänna syn som vi har uttryckt tidigare. Den har vi fortfarande, även om vi inte har utvecklat det så mycket i årets rapport.

Irene Wennemo: Det är en intressant fråga. Det är verkligen en stor grupp som lämnar gymnasiet utan tillräckliga betyg. Man kan diskutera exakt hur stor gruppen är och hur mycket de har med sig. Många har med sig något från gymnasiet men är inte färdiga.

Ett stort problem med det system vi har haft i Sverige är att om man missar tåget att välja en yrkesutbildning på gymnasiet är det svårt att skaffa sig den senare. Jag kollade upp: Kunde man bli elektriker? Ja, i Hässleholm, men det var det enda stället i Sverige. Bussförare är ett yrke som man kan ha även om man har lite dåliga svenskakunskaper och så vidare. Den utbildningen är det enormt svårt att ta sig in på som vuxen.

Vi har varit duktiga på att bygga upp kompletterande komvuxutbildning för dem som ska gå vidare till högskolan. Då kan man läsa in de teoretiska ämnena, men det är inte så mycket vunnet om man vill ha ett jobb snabbt. Då gäller det att hitta vägarna att kunna skaffa sig en bra yrkesutbildning senare. Alla arbetsgivare och fackliga organisationer är överens om att det behövs ganska mycket teoretiska kunskaper också i arbetslivet i dag. Ska man jobba på restaurang behöver man kunna prata engelska hyggligt i alla fall.

Det handlar om att inse: Jag måste lära mig det här för att få det där jobbet. Motivationen gör mycket. Det kan man se om man tittar på elprogrammet. Om man ska bli elmontör, välbetald elektriker, måste man ha godkänt även på religionskursen och på svenska B. Plötsligt klarar de det, vilket man inte gör på fordonsprogrammet där man inte behöver de betygen. Motivationen spelar roll.

Alla de som har hoppat av och som inte har fullständiga betyg måste få en chans att välja rätt senare. Det finns också en massa yrken i dag som kräver en del utbildning där arbetsgivaren står för det hela. Ni kanske inte har funderat så mycket över ställningsbyggare, men de måste genomgå Arbetsmiljöverkets kurser. Av säkerhetsskäl är det inte så konstigt. Hela den utbildningen står arbetsgivarna för.

Jag tycker att man skulle kunna hitta någon mix, där arbetsgivaren kanske står för lönen under lärlingsperioden medan kommunen kan stå för de utbildningsinsatser som behövs. Vi skulle kunna hitta kreativa lösningar på det här området. Det finns uppenbart ett stort intresse. Det är inte de stora organisationerna på arbetsgiversidan som jobbar med det här. Utbildningssystemet tillfredsställer ofta deras behov ganska bra. Det handlar mycket om de mindre arbetsgivarorganisationerna som i dag har egna lösningar men utan stöd från samhället i de insatserna.

Anders Borg: Jag tror att Irene har helt rätt i att vi behöver yrkesutbildning inte bara som en arbetsmarknadspolitisk åtgärd utan som en permanent åtgärd för vuxna. Det måste vara möjligt att gå in i en yrkesutbildning också i ett senare skede i livet, inte bara i en akademisk utbildning.

När det gäller Mats Pertofts fråga om ungdomsarbetslösheten måste man komma ihåg att det finns skillnader på kort sikt och lång sikt. Alldeles oavsett vad rådet skrev i sin rapport förra året är det så att om man höjer ungdomsarbetsgivaravgifterna med 10 procent höjer det lönekostnaden med något mellan 1,3 och 1,5 procent från den 1 januari 2011. Det är ungefär lika mycket som det avtal vi har på arbetsmarknaden.

Höjer man lönekostnaden så pass mycket vet vi vad som på kort sikt händer. Då blir det färre som får anställningar. Kortsiktssambandet känner vi väl till. Det skattar vi varje gång vi skattar effekten av lönekostnadsökningar. Det finns inget skäl att anta att en lönekostnadsökning på arbetsgivaravgiftssidan har en annorlunda effekt än en vanlig löneökningkostnad. På kort sikt betyder det att det blir lägre sysselsättning.

I jämvikt har rådet uppfattningen att effekten av en arbetsgivaravgifts-sänkning är mindre. Jag tror generellt sett att det är sant att arbetsgivaravgifter har relativt små jämviktssysselsättningseffekter. Det som gjorde att vi valde att satsa på ungdomsarbetsgivaravgifter är att vi har skattningar som vi själva har gjort och som Lennart Flood har gjort som tyder på att arbetsgivaravgifter tenderar att slå hårdare mot unga människor och äldre även i jämvikt. Det sammanhänger bland annat med att de har en svagare förankring på arbetsmarknaden och att de ofta är i ingångsyrken där man inte har riktigt samma produktivitet som kan bära en högre kostnadsbelastning.

När vi har skattat det ser det ut som att arbetsgivaravgifter är särskilt besvärliga för unga respektive äldre och att effekterna är så pass stora att det även i jämvikt är värt att pröva lägre arbetsgivaravgifter för yngre respektive äldre. Men det får man naturligtvis löpande och lite på sikt utvärdera.

Sonia Karlsson (s): Herr ordförande! Jag tackar för en intressant förmiddag som ni alla har bidragit till. Jag har först en reflexion som jag vill vända till Anders Borg. Tidigare prognoser har visat risk för en högre arbetslöshet. Det tar inte bort att vi har ett stort problem med att arbetslösheten nu är 9,3 procent. Jag vill också påminna om att Anders Borg 2006 ansåg att 6,2 procent var massarbetslöshet. Då kanske man ändå ska ha en lite större diskussion kring vad 9,3 procents arbetslöshet innebär i Sverige i dag. Det var den ena delen.

Sedan vill jag fortsätta att diskutera jobbskatteavdraget. Anders Borg har med sina bilder påvisat att det bara var positivt, att Finanspolitiska rådet instämmer i alla delar. När jag läste det kan jag se att även Finanspolitiska rådet tycker att det är lite dyrt. Det kostar 70 miljarder. Sedan anser man ändå att det ska ge flera jobb och öka arbetsutbudet.

Jag blev intresserad när Eva Mörk också ifrågasatte hur det kom sig att Finanspolitiska rådet håller fast vid det här. Vad är det som gör att alla de här jobben ska komma genom jobbskatteavdraget? Det har vi inte sett ännu. Måste lönerna öka mycket långsammare för att det över huvud taget ska ge några jobb? Och hur mycket långsammare måste lönerna öka?

Jag läste en intressant artikel av Magnus Henrekson i *Ekonomisk Debatt* nr 2. Där ifrågasätter han jobbskatteavdraget. Han menar att det inte har lett till en lönemoderering för lägre löner, vilket gör att jobbskatteavdraget inte sänker arbetskostnaden utan blir en ren inkomstförstärkning för den som har jobb. Han visar att jobbskatteavdraget mer tenderar att bli en skänk från ovan för den som råkar få ett jobb. Lönerna hamnar också långt över den marknadsrelaterade nivån.

Som Eva Mörk sade är höginkomsttagarna och de som har jobb de som har mest utdelning av jobbskatteavdraget. Jag skulle gärna vilja få svar från dem som vill svara.

Anders Borg: Det som har hänt i världsekonomin är att vi har haft en exceptionell lågkonjunktur. Flera länder inklusive Sverige hade förra året ett tillväxtfall i storleksordningen 5 procent. Eftersom vi också hade en dämpning 2008 är det en kris som i dignitet är snäppet större än den i början av 90-talet.

Med normala historiska relationer stiger arbetslösheten. Hade man så låg tillväxt förra året borde det leda till att vi har stigande arbetslöshet under hela 2010 och förmodligen en bra bit in i 2011 och en mycket svag sysselsättningsutveckling. Det är den utveckling som man får om man skattar en normal prognosmodell för svensk ekonomi. Då landar Riksbanken, Konjunkturinstitutet och vi i att arbetslösheten med historiska mönster borde landa på 12 procent.

Nu har alla prognoser visat sig vara någorlunda riktiga för 2008 och 2009. Vi har fått tillväxtfallet, men arbetslösheten i början av året och de bedömningar som görs landar på något under 10 procent, kanske uppemot 2–3 procentenheter lägre än det historiska mönstret skulle ha gett vid handen. Det är naturligtvis väldigt förvånande.

Jag kan notera att när valutafonden skattar detta för ett mycket stort antal OECD-länder är det en särskilt stor oförklarad komponent i Sverige. Arbetslösheten i Sverige har ökat mycket mindre än vad den har gjort givet tillväxten och de historiska mönstren. Det är något som har hänt med svensk arbetsmarknad. Man kan diskutera om det är korttidsavtalen, vad de har betytt, för de har omfattat ungefär 2 procent av arbetskraften, vilket är mycket. Strukture reformer som genomförts under längre tid har naturligtvis även nu spelat roll.

Jag delar inte den bedömning som Magnus Henrekson gör. Kärnan i hans argumentation är att vi måste avreglera arbetsrätten och kollektivavtalen i Sverige så att ingångslönerna på svensk arbetsmarknad kan sjunka kraftigt. Hans tes är att innan man tar bort de grunderna i den svenska modellen spelar det inte så stor roll om det lönar sig ytterligare att arbeta.

Jag tror inte på den slutsatsen. Jag tror att den svenska modellen står sig relativt väl, särskilt om man kombinerar den med ett jobbskatteavdrag som gör att man förstärker arbetslinjen. Magnus har en annan syn. Man

kan naturligtvis ha en annan syn, men enligt min uppfattning överskattar han betydelsen av arbetsrätten och de restriktioner på minimilöner som kollektivavtalen lägger.

Lars Calmfors, Finanspolitiska rådet: Jag tycker att det är väldigt bra att frågan om inte arbetslösheten är ett stort problem tas upp, även om den inte har ökat så mycket. Det är den. Jag vill bara påminna om hur stort problem vi tyckte att arbetslösheten var under 1990-talskrisen. Vår bild har förskjutits i och med att vi har vant oss vid en högre arbetslöshet. På något sätt är vi nöjda med nivåer som är mycket högre än tidigare. Det är helt klart ett problem.

När det sedan gäller jobbskatteavdraget har jag också läst Magnus Henreksons artikel, men min bild stämmer inte riktigt med hans. Löneökningarna för lågutbildade eller för dem med lägre inkomster är något lägre än för dem som ligger högre i lön. Det kan möjligen bero på jobbskatteavdraget. Bilden är nog inte så tydlig.

Det som det finns oenighet om i forskningen är egentligen bara utfasningen av ett jobbskatteavdrag. Däremot visar studier i USA, Storbritannien och andra länder att jobbskatteavdrag får in fler personer på arbetsmarknaden. Det gäller oberoende av om man jämför utvecklingen för olika grupper, när man kan göra det, eller om man gör beräkningar utifrån skattade samband av det slag som regeringen har gjort och som egentligen är det enda som man kan göra i Sverige.

Eftersom det är sista gången jag får ordet vill jag ta upp två saker till. Jag vill komma tillbaka till det som vi diskuterade inledningsvis om bankstöd och finanskris. Jag tycker fortfarande att regeringen skötte den akuta finanskrisen på ett alldeles utmärkt sätt. Men jag vidhåller att det var väldigt mycket tur att problemen inte visade sig vara större än de var. Jag tycker inte att Finansinspektionen hade kontroll på läget. Bankerna kunde mycket väl ha dragit på sig mycket större förluster i Baltikum och då hade regeringen behövt gå in med stöd. Jag tycker fortfarande att det var tur att man slapp det.

Sista repliken: Jag noterar att det inte har ställts någon fråga här om det som vi tycker är oerhört viktigt, nämligen överskottsålet och utvärderingen av det. Det är väl några ekonomnördar, Riksrevisionen och några till som tycker att det är viktigt, men jag vill säga en gång till att det faktiskt är det. Om det finns ett mål som vi inte riktigt vet vad det är, är det ju väldigt svårt att utvärdera det. Det finns ett behov av större klarhet där. Det har inte varit något problem hittills; allting har ju gått bra än så länge. Men vi kan mycket väl hamna i lägen framöver där vi får större problem och där det kan vara viktigt att ha gjort tydligt precis vad målet är, så att man vet när man avviker från det. Vi kan hamna i lägen där den här oklarheten kan bli ett stort problem.

Ordföranden: Vi tar den passningen från Lars Calmfors till finansutskottet. Den här utfrågningen är ju en del i vår behandling av den ekonomiska vårpropositionen som så småningom ska utmyнна i en riksdagsdebatt i juni månad.

Jag tackar för en mycket intressant utfrågning och hearing. Det är flera som hade velat ställa frågor. Men tiden är begränsad, och man ska ju sluta när man har som roligast. Och vi har haft, tycker jag, om inte en rolig så åtminstone en mycket intressant förmiddag med intressanta inlägg och frågor.

Ett stort tack Lars Calmfors, Irene Wennemo, Eva Mörk och Anders Borg för er medverkan! Ett stort tack också till alla åhörare och även till finansutskottets ledamöter för er medverkan!

Därmed förklarar jag hearingen avslutad.

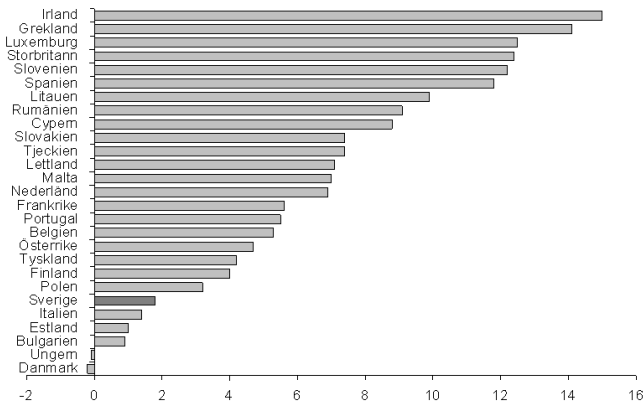
Bilder från utfrågningen den 25 maj 2010

Svensk finanspolitik – Finanspolitiska rådets rapport 2010

Lars Calmfors
Finansutskottet, 25/5-2010

FINANSPOLITISKA RÅDET
SWEDISH FISCAL POLICY COUNCIL

S2-indikatorn

FINANSPOLITISKA RÅDET
SWEDISH FISCAL POLICY COUNCIL

Finansiellt sparande och skuldkvoter, procent av BNP

	Finansiellt sparande		Bruttoskuld	
	2009	2010	2009	2010
Frankrike	-8,2	-8,6	84,5	92,5
Grekland	-12,7	-9,8	114,9	123,3
Irland	-12,2	-12,2	65,8	81,3
Italien	-5,5	-5,4	123,6	127,0
Japan	-7,4	-8,2	189,3	197,2
Portugal	-6,7	-7,6	83,8	90,9
Storbritannien	-12,6	-13,3	71,0	83,1
USA	-11,2	-10,7	83,9	92,4

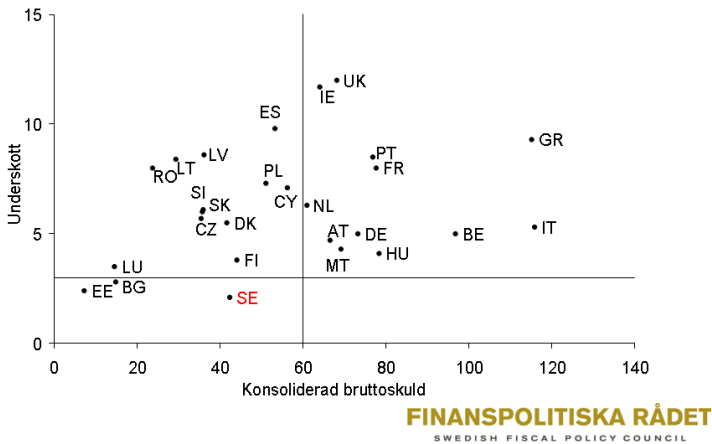
FINANSPOLITISKA RÅDET
SWEDISH FISCAL POLICY COUNCIL

Krav på finanspolitiken i vår omvärld

- Behov av tydliga och trovärdiga planer
- Det går knappast längre att betinga politiken på konjunkturutvecklingen
- Krav följa obetingad strategi: budgetkonsolidering oberoende av konjunkturutvecklingen
- Budgetkonsolideringarna måste vara snabba

FINANSPOLITISKA RÅDET
SWEDISH FISCAL POLICY COUNCIL

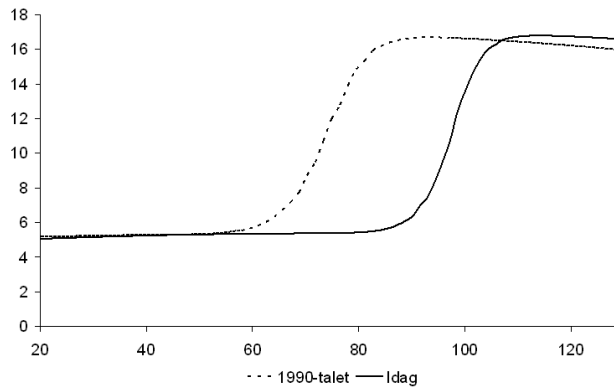
De offentliga finanserna i EU-länderna 2010 och de finanspolitiska reglerna

Mycket osäkert reformutrymme

- Permanenta reformer på ca 7 mdr kr i vårpropositionen
- Osäkerhet om krisens långsiktiga effekter på de offentliga finanserna
- Ytterligare utfästelser om ofinansierade **permanent** reformer bör inte göras
- Redan aviserade reformer kan behöva omprövas

Sambandet mellan den offentliga sektorns skuldkvot och statslåneräntan, 1990-talet jämfört med idag

FINANSPOLITISKA RÅDET
SWEDISH FISCAL POLICY COUNCIL

Men stabiliseringspolitiskt handlingsutrymme

- Ingen bindande hållbarhetsrestriktion för tillfälliga konjunkturinsatser
- Politiskt val mellan stabilisering och att snabbt återställa offentligfinansiella buffertar
- Förlängning av tillfälliga statsbidrag till kommunerna 2011?
 - för att få viss sysselsättningsökning
 - risk för att bidragen ska ses som permanenta
- Regelsystem för att utjämna kommunernas inkomster över konjunkturcykeln behövs
- Regeringens översyn har tagit för lång tid

FINANSPOLITISKA RÅDET
SWEDISH FISCAL POLICY COUNCIL

Överskottsmålet

- Finansiellt sparande på en procent av BNP över konjunkturcykeln
- Bra att överskotten inte ska användas för att finansiera längre livslängd/höjd standard på välfärdstjänsterna
- Men både regering och opposition undviker frågan om hur den framtida välfärden ska finansieras

FINANSPOLITISKA RÅDET
SWEDISH FISCAL POLICY COUNCIL

Uppföljningen av överskottsmålet

- Oklart om tidigare avvikelser ska kompenseras eller inte
- Regeringen verkar tycka att det är viktigare att försöka uppnå målet i framtiden än att verkligen göra det under en bestämd tidsperiod
- Sammanblandning av bakåtblickande och framåtblickande perspektiv
 - utvärdering av om målet har uppnåtts
 - planeringsverktyg för att målet ska uppnås framöver
- Använd bara två indikatorer!
- Särskild skrivelse till riksdagen om målavvikelse över viss storlek (0,5 procent av BNP?)

FINANSPOLITISKA RÅDET
SWEDISH FISCAL POLICY COUNCIL

Regeringens indikatorer för avstämning av överskottsmålet, procent av BNP

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Tillbakablickande tioårsgenomsnitt	1,3					
Konjunkturjusterat tillbakablickande tioårsgenomsnitt	1,4					
Framåtblickande sjuårsindikator	0,7	0,5	0,3			
Konjunkturjusterad sjuårsindikator	1,4	1,6	1,6			
Strukturellt sparande	2,2	0,4	0,7	1,5	2,0	2,4

FINANSPOLITISKA RÅDET
SWEDISH FISCAL POLICY COUNCIL

Uppföljningen av överskottsmålet

- Oklart om tidigare avvikelser ska kompenseras eller inte
- Regeringen verkar tycka att det är viktigare att försöka uppnå målet i framtiden än att verkligen göra det under en bestämd tidsperiod
- Sammanblandning av bakåtblickande och framåtblickande perspektiv
 - utvärdering av om målet har uppnåtts
 - planeringsverktyg för att målet ska uppnås framöver
- Använd bara två indikatorer!
- Särskild skrivelse till riksdagen om målavvikelse över viss storlek (0,5 procent av BNP?)

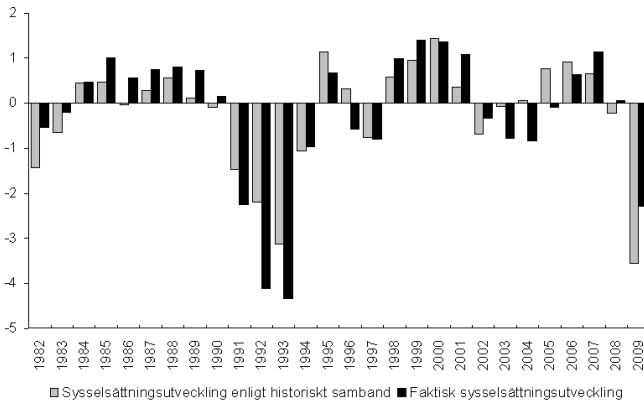
FINANSPOLITISKA RÅDET
SWEDISH FISCAL POLICY COUNCIL

Sysselsättningsutvecklingen

- Mindre sysselsättningsfall i förhållande till produktionen än under 1990-talskrisen
- Den privata tjänstesektorn har klarat sig bättre än industrin
- Stora sysselsättningsminskningar i offentlig sektor har kunnat undvikas
- Regeringens arbetsmarknadsreformer?

FINANSPOLITISKA RÅDET
SWEDISH FISCAL POLICY COUNCIL

Faktisk sysselsättningsutveckling och sysselsättningsutveckling enligt det historiska sambandet med BNP-utvecklingen

FINANSPOLITISKA RÅDET
SWEDISH FISCAL POLICY COUNCIL

Sysselsättningsutvecklingen

- Mindre sysselsättningsfall i förhållande till produktionen än under 1990-talskrisen
- Den privata tjänstesektorn har klarat sig bättre än industrin
- Stora sysselsättningsminskningar i offentlig sektor har kunnat undvikas
- Regeringens arbetsmarknadsreformer?

FINANSPOLITISKA RÅDET
SWEDISH FISCAL POLICY COUNCIL

Förändring i sysselsättningsgrad, procentenheter

	Samtliga	Ungdomar	Äldre (55-64)	Födda utanför Europa	Personer utan gymnasie- utbildning
1990–1992	-5,8	-13,9	-2,4	-12,7	-8,0
1990–1997	-12,4	-26,4	-6,8	-20,0	-14,0
2001–2004	-1,8	-5,1	2,6	-2,5	-4,4
2008 kv1–2010 kv1	-2,8	-5,7	0,6	-	-
2007–2009	-2,2	-5,0	0,0	-2,4	-5,1

FINANSPOLITISKA RÅDET
SWEDISH FISCAL POLICY COUNCIL

Relativ förändring i sysselsättningsgrad (förändring / förändring för hela befolkningen)

	Ungdomar	Äldre (55-64)	Födda utanför Europa	Personer utan gymnasie- utbildning
1990–1992	2,4	0,4	2,2	1,4
1990–1997	2,1	0,5	1,6	1,1
2001–2004	2,8	-1,4	1,4	2,4
2008 kv1–2010 kv1	2,0	-0,2	-	-
2007–2009	2,3	0,0	1,1	2,4

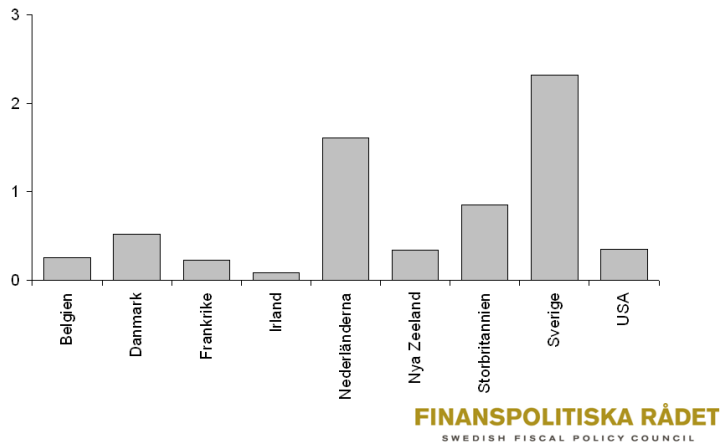
FINANSPOLITISKA RÅDET
SWEDISH FISCAL POLICY COUNCIL

Jobbskatteavdraget

- 17 av 30 OECD-länder har någon form av jobbskatteavdrag
- Alla med arbetsinkomster får avdraget i Sverige
 - bara Danmark och Nederländerna har samma konstruktion
 - annars avtrappning med inkomsten
- Men avtrappning plus höga marginalsatser skulle ge höga marginaleffekter i Sverige
 - negativa sysselsättningseffekter åter förmodligen upp de direkta budgetbesparingarna

FINANSPOLITISKA RÅDET
SWEDISH FISCAL POLICY COUNCIL

Direkt budgetkostnad för jobbskatteavdrag i olika länder, procent av BNP

Jobbskatteavdraget

- 17 av 30 OECD-länder har någon form av jobbskatteavdrag
- Alla med arbetsinkomster får avdraget i Sverige
 - bara Danmark och Nederländerna har samma konstruktion
 - annars avtrappning med inkomsten
- Men avtrappning plus höga marginalsatser skulle ge höga margineffekter i Sverige
 - negativa sysselsättningseffekter åter förmodligen upp de direkta budgetbesparingarna

Hur fungerar jobbskatteavdraget?

- Högre lönsamhet av arbete ökar utbudet av arbetskraft
- Varför ökar efterfrågan?
 - lägre löneökningar före skatt än annars
- Men högre löneökningar efter skatt än annars
- Varför ska det vara så kontroversiellt?

FINANSPOLITISKA RÅDET
SWEDISH FISCAL POLICY COUNCIL

Regeringens beräkningar av effekterna

- 80 000 fler i arbete på lång sikt
- Beräkningarna följer "best practice" i forskningen
- Men "best practice" är inte särskilt bra
 - många effekter beaktas inte
- Men svårt säga om över- eller underskattning
- Regeringen borde vara tydligare med den stora osäkerheten

FINANSPOLITISKA RÅDET
SWEDISH FISCAL POLICY COUNCIL

Beskattning av arbetsinkomster och pensioner

- Logiskt med skattesänkning på arbetsinkomster om målet är **sysselsättningspolitiskt**
- Man skulle kunna ha jobbskatteavdrag på den del av pensionen som tjänats in genom arbete ("uppskjuten lön")
 - men komplicerat
- **Omfördelning mellan personer**
 - dagens pensionärer fick inte jobbskatteavdrag
 - riktad skattesänkning som kompensation?
 - men det motiverar inte **permanent** skattesänkning för alla över 65
 - skattesänkning bara till de generationer som inte fått jobbskatteavdrag?
 - i så fall automatisk utfasning över tiden

FINANSPOLITISKA RÅDET
SWEDISH FISCAL POLICY COUNCIL

Permanent RUT-avdrag bättre än permanent ROT-avdrag

- Motiv för lägre beskattning av marknadsaktiviteter som är nära substitut till egenarbete
- RUT-arbeten är närmare substitut än ROT-arbeten
- ROT-avdrag är bra konjunkturpolitik
- ROT-avdraget bör omprövas när konjunkturen vänder uppåt

FINANSPOLITISKA RÅDET
SWEDISH FISCAL POLICY COUNCIL

Sjukförsäkring och arbetsmarknadspolitik

- Sjukförsäkringsreformer-
na har angripit ett svårt
problem
- Viktig orsak till att trenden
mot lägre sjukskrivningar
har fortsatt
- Men alltför många
misstag
- Bra att arbetsmarknads-
programmen inte har
överexpanderat
- För mycket coachning
och för lite
arbetsmarknadsutbildning
- Bra med kompletterande
aktörer men antagligen
för hastig expansion

Finansutskottets utfrågning av FPR 2010

Eva Mörk
IFAU, Uppsala universitet

Introduktion

- Välskriven och mycket pedagogisk rapport
- På samma sätt som FPR tycker att regeringen har gjort i stort sätt ett bra jobb så tycker jag att FPR gjort det
- Tänkte fokusera på ett par punkter där jag inte är helt överens med FPR
 1. Överskottsmål och utgiftstak
 2. Jobbskatteavdraget
 3. AMU kontra reguljär utbildning
 4. Ersättning för arbetslösa

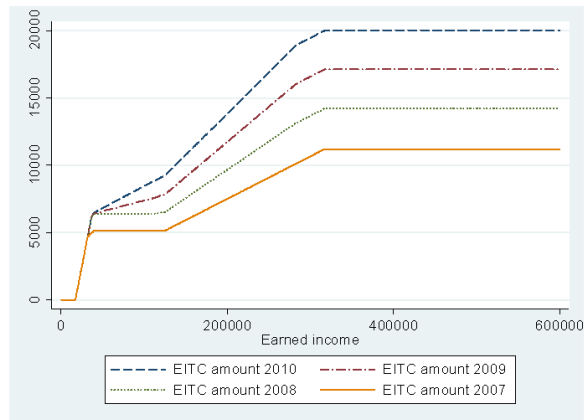
Överskottsmål och utgiftstak

- I princip bra med ett stabilt finanspolitiskt ramverk
- Dock bör man komma ihåg att när man sätter upp tydliga mål så är det också de som agenterna kommer att sträva efter att uppnå, ev på bekostnad av andra mål som ej finns lika tydligt uppställda
- Jag håller med FPR om att det är viktigt att
 - Får inte finnas "för många" uppföljningsindikatorer
 - Utvärderingen av måluppfyllelse måste delvis vara bakåtblickande
 - Målet bör omfatta *hela* offentliga sektorn

Jobbskatteavdraget

- Det svenska jobbskatteavdraget skiljer sig från de flesta internationella då det saknar "utfasningsdel"
- Två konsekvenser:
 - Dyrt
 - Inte så effektivt som omfördelningsverktyg
 - Inkomsteffekt för höginkomsttagare

Jobbskatteavdragets storlek beroende på arbetsinkomst för individer utan annan beskattningsbar inkomst än arbetsinkomst: 2007 års prisnivå, kommunalskatt på 31.55 %

Argument för att ha avdraget i denna form

- Under ett system med utfasning finns det en förväntat negativ effekt på antal arbetade timmar för de som befinner sig på utfasningsdelen
- Notera dock att denna teoretiska prediktion *inte* har fått empiriskt stöd i t ex USA
 - Dock högre marginalskatter på inkomst i Sverige än i USA
- Oklart i vilken utsträckning individer verkligen kan variera antal timmar efter egna önskemål
- Dessutom: som avdraget är utformat nu finns en stor inkomsteffekt för höginkomsttagare enligt vilken vi också borde förvänta oss en negativ effekt på antal timmar

FPR om jobbskatteavdrag

- Redan i rådets första rapport så konstaterades det att det befintliga systemet utan utfasning är att föredra
- Bygger på simuleringar gjorda utifrån vissa antaganden om hur människor reagerar
- Med tanke på att vi ännu inte har ngn ex-post utvärdering så är jag lite förvånad att rådet är så fast i sin övertygelse om att det nuvarande systemet är att föredra
- Speciellt skulle man kunna diskutera den kraftiga utbyggnaden av jobbskatteavdraget, särskilt under lågkonjunkturen
- Om man oroar sig för utfasning i ett system med höga marginaleffekter, kanske det är idé att titta över skattesatserna för de högsta inkomsterna

FPR om jobbskatteavdrag (forts)

- FPR kommenterar att avdraget är svårt att förstå och att man därför borde öka kunskapen kring avdraget
 - Förvisso sant, men bara bland individer på "infasningsdelen" och inte för individer som har en inkomsteffekt av avdraget
- => Riktad information till individer som idag inte arbetar, t ex via AF

FPR om AMU kontra reguljär utbildning

- Här argumenterar FPR för att
 - Arbetsmarknadsutbildningen är för låg
 - Det finns en risk för överexpansion av reguljär utbildning
- Är detta verkligen väl underbyggt?
 - Om vi tror att det är viktigt att behålla individers kompetens i lågkonjunkturer, varför skulle inte det reguljära utbildningssystemet kunna fixa detta?
 - FPR skriver att även om AMU är 2-3 gånger dyrare så måste ta hänsyn till output också
 - Stämmer förvisso, men skulle innebära att AMU måste vara 2-3 ggr bättre för att föredras. Är det rimligt?

Ersättning för arbetslösa

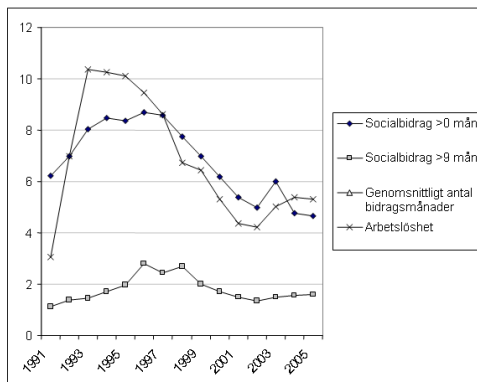
Det har uppstått ett tudelat system:

- För att få A-kassa måste man
 - Vara medlem
 - Ha arbetat tillräckligt mycket
- Övriga hänvisas till kommunernas försörjningsstöd
 - FPRs siffror visar att detta gäller drygt tio procent av de öppet arbetslösa
 - Siffran ännu högre bland ungdomar

FPR om ersättning till arbetslösa

- Diskuterar
 - hur ersättningsgraden har varierat
 - var de arbetslösa får sin ersättning ifrån (trygghetssystem, kompletterande försäkringar, försörjningsstöd)
 - nivån på de arbetslösas inkomst och reservationslön
- Men när man läst färdigt avsnittet sitter man med ett "jaha"
- Vad ska vi dra för slutsatser av det hela angående om den ekonomiska politiken varit vettig?
- Jag tror att det finns (minst) en viktig fråga att diskutera, nämligen kommunernas roll

Andel i procent av hushållen med socialbidrag, samt arbetslöshet, 1990–2005

Kommunernas kostnader för arbetslöshet

- När arbetslösheten går upp så stiger också kommunernas kostnader
- Statistik från Socialstyrelsen visar att kostnaderna för det ekonomiska biståndet inklusive introduktionsersättning ökade med 17 procent 2009 jämfört med 2008
- Här är det alltså viktigt att ta hänsyn till *hela* offentliga sektorn när man utformar politiken
- Men för individen finns även andra faktorer att ta hänsyn till

Försörjningsstöd vs A-kassa

- Försörjningsstödet är behovsprövat => Stora margineffekter att gå från bidrag till arbete
- Kommunerna har incitament att få ner bidragstagandet => stort utbud av kommunala arbetsmarknadspolitiska program
 - Svåra att utvärdera => vi vet väldigt lite om effekter
 - Dubbla huvudmän och individen kanske måste gå på program hos två anordnare, som kan ställa olika krav
 - Strider detta mot Socialtjänstlagen?

Min fråga till FPR

- Är nuvarande ordning med ett tudelad arbetsmarknadspolitik/ersättningssystem för arbetslösa vettig?
- Är det rimligt att ha olika kvalificeringstid för Jobb- och utvecklingsgarantin beroende på ersättningssystem?
- Mitt svar: Nej

Svensk finanspolitik 2010

Finanspolitiska rådets rapport till regeringen

Finansminister Anders Borg
Finansutskottet
25 maj 2009

Finansdepartementet

Stabila offentliga finanser ger Sverige bättre förutsättningar än många andra länder

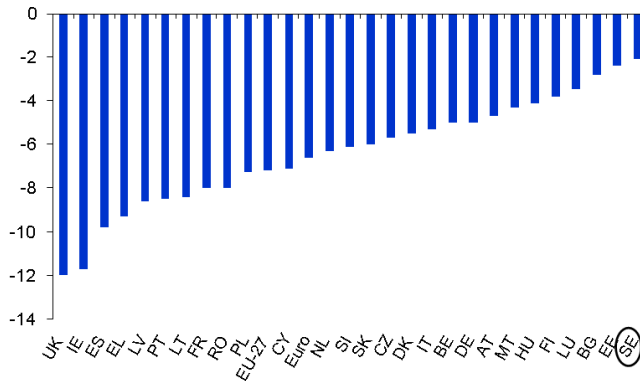
- **Stor osäkerhet om hur djup och långvarig krisen skulle bli och hur den skulle påverka de offentliga finanserna**
- **Värna offentlig finanser**
 - Torrt krut för åtgärder
 - Inte bli källa till osäkerhet bland hushåll och företag
- **Saneringen av offentliga finanser som krävs i andra länder avskräckande exempel**

Finansdepartementet

Sverige klarar sig bättre

Finansiellt sparande 2010, procent av BNP. Källa: Kommissionens vårprognos, maj 2010

Finansdepartementet

Varför klarar sig Sverige bättre?

- **Starka offentliga finanser i utgångsläget**
- **Avstått från dyra åtgärder**
 - Bankstöd
 - Industristöd
- **Automatiska stabilisatorer och tillfälliga satsningar som återställs automatiskt**
- **Sjukförsäkringsreformen medför minskade utgifter för ohälsa**
- **Arbetsmarknaden utvecklats bättre**
 - Lägre utgifter och högre intäkter än väntat

Finansdepartementet

Bättre arbetsmarknadsutveckling än väntat

Rådets bedömning

- Orsaker
 - Nedgången har varit koncentrerad till industrin
 - Privata tjänstesektorn har klarat sig bättre
 - Stora sysselsättningsminskningar i den offentliga sektorn har kunnat undvikas
 - Regeringens strukturreformer, som jobbskatteavdraget, i kombination med konjunkturstöd till kommunerna kan ha bidragit till en relativt stark sysselsättningsutveckling

Kommentar

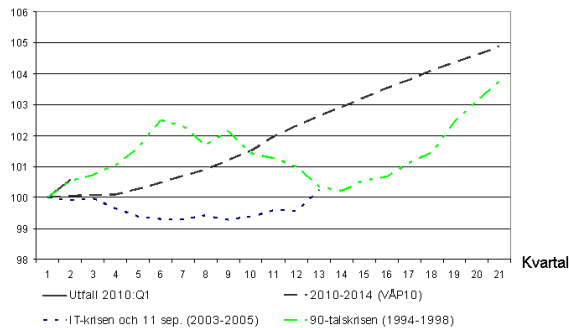
- Framför allt den sysselsättningsintensiva privata tjänstesektorn överraskat positivt
 - Offentliga finanser i gott skick
 - Expansiv finans- och penningpolitik har upprätthållit efterfrågan hos konsumenterna

Finansdepartementet

Hur har sysselsättningen utvecklats efter olika kriser?

Utveckling från botten i olika återhämtningsfaser. 100 = 1994:Q1, 2002:Q4 resp. 2009:Q4

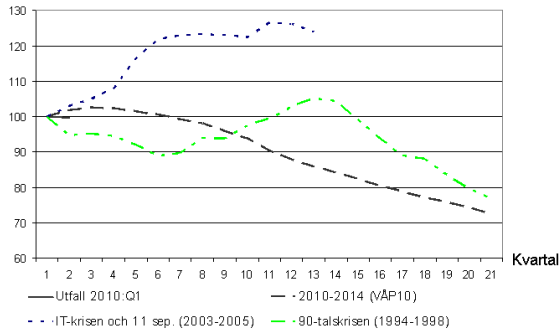

Finansdepartementet

Hur har arbetslösheten utvecklats efter olika kriser?

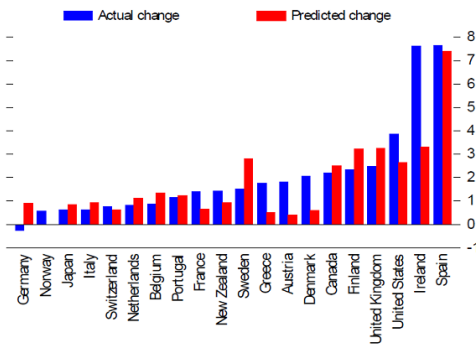
Utveckling från botten i olika återhämtningsfaser. 100 = 1994:Q1, 2002:Q4 resp. 2009:Q4

Finansdepartementet

Arbetslösheten steg mindre än väntat i Sverige

Anm.: Förväntad och faktisk förändring av arbetslösheten under 2008 (förändring i procentenheter från högsta till lägsta nivå)
Källa: Internationella valutafonden

Finansdepartementet

Jobbpolitiken – större och tidigare effekter med ett brett och samlat ”paket”

- **Utbudsåtgärder**
 - Jobbskatteavdrag
 - Arbetslinje och omställning av sjuk- och arbetslöshetsförsäkringen
 - Reformerad arbetsmarknadspolitik
- **Efterfrågan på arbetskraft**
 - Nystartsjobb
 - Anställningsstöd
 - Lägre arbetsgivaravgift för grupper med svagare ställning
 - Generell arbetsgivaravgiftssänkning
- **Potentiell tillväxt**
 - Infrastruktur
 - Utbildning
 - Forskning
 - Entreprenörskap

Jobbpolitiken – jobbskatteavdraget

Rådets bedömning

- En effektiv sysselsättningsåtgärd
- Ur sysselsättnings synpunkt är det klokt att inte trappa av avdraget med högre inkomster
- Rimligt att beskatta arbetsinkomster och pensioner olika om man vill öka sysselsättningen

Bedömningar av jobbskatteavdraget

	Årsarbetskrafter (1)	Arbetade tim., %	Jämviktsarbetslöshet, p.e.
Steg 1-4			
Finansdepartementet (2)	100 000	2,7	0,3
Riksrevisionen (3)	100 000	2,6	
Steg 1-2			
Finansdepartementet	75 000	1,9	0,2
Riksrevisionen	75 000	1,9	
FpR (4)	89 000	2,3	0,4 resp. 1,0
SNS	70 000	1,8	
KI (5)	75 000	1,9	0,4
Finansdepartementet (6)	87 000	2,2	0,5
Steg 1			
OECD (7)	35 000-60 000	0,9-1,5	0,5
EEAG (8)	60 000-80 000	1,5-2,0	0,5

(1) Årsarbetskrafter: i antalet helårsekvivalenter, dvs. hur många heltidsanställda öknings i antalet arbetade timmar motsvarar. (2) Inkl. effekterna av höjningen av skiktgränsen för uttag av statlig inkomstskatt. (3) Exkl. effekterna av höjningen av skiktgränsen. (4) Forslund (2008): JSA 1+2 sänkt jämviktsarbetslösheten med ca 0,4 procentenheter och Westermark (2008): JSA 1+2 och sänkningen av ersättningsnivån i a-kassan sänkt jämviktsarbetslösheten med drygt 1,0 procentenhet. (5) Inklusive sänkt ersättning i a-kassan. (6) Inkl. sänkt ersättning i a-kassan. Bedömer att sänkt ersättning i a-kassan ökar arbetade timmar med ca 0,3 % vilket motsvarar 12 000 årsarbetskrafter och att jämviktsarbetslösheten sänks med ca 0,3 procentenheter. (7) Inklusive sänkt ersättning i a-kassan. (8) Inklusive sänkt ersättning i a-kassan (European Economic Advisory Group, EEAG).

Finansdepartementet

Avvägningen mellan yrkesvux och arbetsmarknadsutbildning

Rådets bedömning

- Bra med satsningar på yrkesutbildningar i reguljära utbildningssystemet
- För få platser inom arbetsmarknadsutbildningen

Kommentar

- Yrkesutbildningar inom reguljära utbildningssystemet är bredare, längre och billigare
- Kortare arbetsmarknadsutbildningar kan vara lämpliga när konjunkturer tydligt vänt uppåt

Finansdepartementet

Utbildningsstatsningar i rådande konjunkturläge

Rådets bedömning

- Högre utbildningsvolymen motiverat i en lågkonjunktur
- Men högre volymer riskerar sämre kvalitet och överutbildning

Kommentar

- Regeringen är medveten om målkonflikten, men gjorde bedömningen att intäkterna av att utöka antalet studieplatser var betydligt större än eventuella kostnader.
- Expansionen avsåg att tillmötesgå en del av den kraftiga efterfrågeökning som avspeglades i ett mycket högt söktryck till utbildning
- Volymökningarna är temporära (2009-2011) vilket minskar problem med inlåsning och överutbildning
- Expansionen i högskolan, 10 000 platser, får anses måttlig. Mellan 1990 och 1996 ökade antalet platser med ca 100 000

Finansdepartementet

Varför behövdes en sjukförsäkringsreform?

Indikationer på en sjukförsäkring som inte fungerade

- Allt fler kom att lämna arbetsmarknaden via sjukpenning och förtidspension
- Antalet långa sjukfall ökade dramatiskt
- Högre sjukfrånvaro än i andra jämförbara länder
- Betydligt längre sjukskrivningstider för specifika diagnoser (exempel bruten arm) än i jämförbara länder
- Stora omotiverade regionala skillnader i sjukfrånvaro
- Samband mellan sjukfrånvaron och det lokala arbetsmarknadsläget

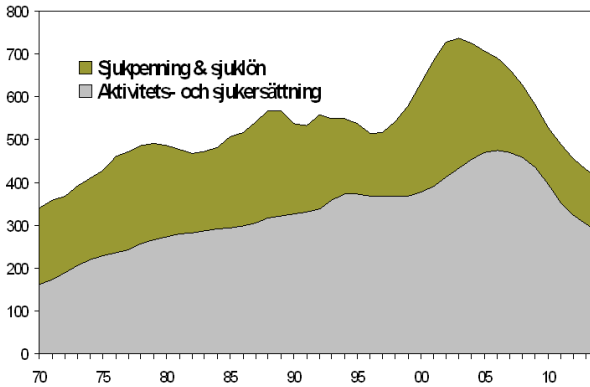
Källor: Socialförsäkringsutredningen (SOU 2006:86)

Finansdepartementet

Ohälsotalens utveckling över tiden

Antal helårsekvivalenter

Finansdepartementet

Andelen som återgår i arbete har ökat

Tabell 10.1 Avslutsorsak för sjukfallsärenden påbörjade under första kvartalet respektive år, procent

	2007	2008	2009 (nya regler)
Arbete	84,4	86,8	88,9
Arbetslöshet	1,7	1,7	2,2
Sjuk-/aktivitetsersättning	0,4	0,5	0,1
Pågående (30 september)	13,4	11,1	8,8

Källor: Hägglund och Skogman Thoursie (2010)

Källa: Finanspolitiska rådets rapport 2010 sidan 261

Finansdepartementet

